

Kdo má pravdu?

(Co se děje v naší finanční politice.)

Vyznati se v pralesi teorií a názorů o vlivu peněžní organizace na hospodářské poměry vyžaduje nejen odborných znalostí, ale je třeba být tak trochu znalcem mnoha jazyků. Neboť jsme svědky jakéhosi zmátení jazyků, které nedovoluje, aby jeden rozuměl druhému, ač všichni užívají téměř stejných slov. Ale stejná slova nejsou ještě stejné pojmy. Mnohým slovům rozumějí jen ti, kdož jich užívají (nechceme-li dokonce tvrditi, že často ani oni ne), častokrát se užívá jednoho slova v časovém odstupu (třeba velmi krátkém) v jiném významu, a nezřídka se využívá v polemikách vědomě skresleného výrazu soupeřova, aby bylo jej možno lehčeji porazit nebo zesměšnit. Neboť nechybí jen porozumění, chybí i dobrá vůle.

Žijeme v době, kdy se hledá peněžní ústrojí, které by vyhovovalo nynější době přechodu. Ale právě proto, že je to doba přechodu, kdy kapitalistická automatika byla porušena a socialistické hospodářství ještě nebylo nastaveno, je to úkol velmi těžký. Proto také ten zmatek, proto ten prales pojmů.

Pokusíme se sestavit malého průvodce, ač víme, že tato nevděčná práce nemůže se setkat s uznáním. Všichni, jejichž názory se pokusíme vyložit, budou nespokojeni. Všichni budou moci tvrditi, že jsme skreslili jejich pravdy. Neboť pokusit se dostat je všechny na stejného jmenovatele, znamená nejen setřít osobní půvab jejich vývodů, ale i dát jasný slovní výraz nejasným pojmům. Ať jsou však názory a výrazy jakékoli, v jednom je zajisté shoda, že peníze jsou organizační nerv celé hospodářské soustavy. Je-li churav, nemůže být hospodářství zdravo. Ale jaké peníze jsou zdravé? That is the question!

Stanovisko oficiální.

Je těžko najít způsob, jak jasně rozlišit jednotlivé skupiny. Snad učiníme nejlépe, když do středu postavíme naši nynější oficiální finanční a měnovou politiku a vylčíme postupně hledisko těch, kteří jsou s ní nespokojeni zprava i zleva. Právě nedávno dostalo se nám formulace této peněžní politiky, která se provádí shodou ministerstva financí s Národní bankou. V „Hospodářském Rozhledu“ vyšel na více než 12 sloupcích článek, z jehož obsahu i formulací lze soudit na osobu pisatelovu, třebaže není podepsán. Jde o praktické problémy naší peněžní politiky, které se po historickém úvodu, polemických odstavcích a vývodech o nutnosti regulace úvěrového hospodářství líčí takto (určitá místa vyznačujeme my):

„V blízké době půjde nepochybně o záměrnou regulaci úrokovou, sazeb kreditních i debetních a nepochybně také o regulaci úrokových sazeb z cenných papírů pevně zúročitelných všeho druhu, zvláště o regulaci úroků ze státních papírů. Mají-li tato opatření míti úspěch trvalý, t. j. usilují-li o opravdové řešení problému, pak musí ruku v ruce

jíti opatření organizační s opatřeními materiální úpravy úrokové. Řadu ustanovení provedených právě v období aktivity bude zapotřebí nejen ponechat, ale i vhodně prohloubiti (úrokové sazby, Reeskontní ústav, jakož i zákaz zřizovati nové ústavy a pod.). Půjde tu o postupné ovládnutí úvěrové politiky suverénní mocí státní nejen u ústavů některých (na př. u bank, požívajících jakýchkoli podpor veřejných), ale u ústavů všech a celých jejich kategorií. Zásah musí býti rozšířen horizontálně i vertikálně. Při tom nemůže býti namítáno s žádné strany, že jde o zásahy nepřipustné (s hlediska etického, nikoli formálního), že se porušují práva nabytá atd. Nelze tvrditi, že peněžní ústavy mají volné právo hospodařiti úvěrovými prostředky a že jim do tohoto práva nikdo a ani stát nemůže zasahovati. Nutno přece uvážiti, že právě nejde o vlastní prostředky, ale o prostředky svěřené, o národní majetek a že jest nutno včleniti tento majetek pevně do služeb celého národa. Nutno pracovati k tomu, aby tato politika stala se nezbytným postulátem. Nelze ovšem míti za to, že řešení půjde tak jednoduše a rychle, jak se s některých stran předpokládá. Zprávy denního tisku o konversních plánech jsou jistě při nejmenším předčasné (na př. „Prager Tagblatt“ z 28. června 1935). Půjde tu patrně spíše o dohady v řešení otázek, o kterých se ostatně stále diskutuje. Nelze zapomínati, že jest zde — pokud jde o státní papíry — velký dluh krátkodobý, jehož konsolidace by měla býti prvním úkolem kreditní politiky státní. Jakými cestami půjde v tomto směru státní politika, nelze dnes ještě bezpečně odhadnouti.

Záměrná politika kreditní ve shora naznačeném směru bude způsobila i pro politiku oddlužení. Nelze však míti za zcela jisté prokázáno, že s hlediska národohospodářského problém oddlužení jakožto důsledek deflace jest tak naléhavý, že by z něho hrozilo nebezpečí vážných otřesů pro celé národní hospodářství. Bylo-li by tomu úplně tak, pak by výroba, organizovaná na podkladě vlastního kapitálu, měla zlaté časy. A přece to nijak zvláště nepozorujeme. Kromě toho nutno lišiti důležitost problému podle jednotlivých hospodářských složek. Byla-li na př. v zemědělství provedena obilním monopolem a živočišným syndikátem stabilisace cen zemědělské produkce na slušné úrovni, byla tím při nejmenším tiživost problému oddlužení ze značné části odstraněna. Ve středním stavu — živnostech, obchodu a menším průmyslu — nepřicházelo by řešení v žádném případě bez užitku, ale v podstatě pozdě, poněvadž podniky deflací skutečně postižené byly již vyřízeny více méně bezohledným způsobem tím, že buď upadly do konkursu, resp. se vyrovnaly a počaly výrobu na novém základě. Zde oddlužení by přineslo úlevu podnikáním, které se již převážně přizpůsobilo novým poměrům. Ze statistiky také můžeme pozorovat, jak po návalu konkursů a vyrovnání v dřívějších letech krise se zase pomalu vracíme do normálnějších kolejí. Ostatně i zde by bylo možno hledati jiné cesty, jak by bylo vhodným způsobem čeleno tomuto patologickému zjevu národohospodářskému. Zbude tu větší a velký průmysl a velkoobchod, který jest stále ještě ohrožován. Otázkou však zůstane, zda v takovýchto případech redukce úrokových sazeb a případné prodloužení amortisace vyřeší důsledky deflace. V každém případě přinese však úlevu a již to znamená mnoho. Případy zvláště naléhavé bylo by řešiti individuálně za použití některých prostředků, které byly uvedeny v činnost v období aktivity (státní záruky, přímý úvěr u Národní banky a pod.), jež by se doporučovalo vhodným způsobem ještě prohloubiti a doplniti. Za tohoto stavu věci nebylo by nutno prováděti radikální protideflační politiku úvěrovou. Taková radikální politika nemohla by se nesporně zastaviti u snížení úrokových sazeb a prodloužení umořovací doby. Musila by vésti buď ke zvýšení cen, provedenému cestou měnovou nebo k přímé redukci dluhové, a to mírou odpovídající deflačnímu procentu. Zvýšení cen cestou měnovou znamená sociální boje soukromých a veřejných zaměstnanců za zvýšení platů a mezd, hospodářský neklid, zhoršení rozpočtového stavu státních financí se všemi nepříznivými důsledky. Přímá redukce

dluhová by znamenala administrativní problém, o jehož rozsahu si zatím nelze učiniti představy. Kromě toho úhradu pro tyto úlevy bylo by pak nutno hledati buď v nové sanaci peněžních ústavů, nebo v krácení vkladů, zvláště předkrisových. Že by takováto opatření narážela na velký odpor jak politický, tak u široké veřejnosti, jest jistě mimo pochybnost. Jest si jen práti v zájmu celého státu, aby období aktivity v kreditní politice nebylo vystřídáno obdobím klidu, ale obdobím aktivity zvýšené, ve kterém by na započaté stavbě bylo budováno dále podle plánu v zájmu celého čs. národního hospodářství.“

Citujeme tak obsáhle proto, že v těchto větech je obsaženo téměř vše, co podněcuje odpor proti naší oficiální peněžní politice na tolika stranách. Všimněme si jen vysloveně protiliberalistického pojetí úkolů našeho peněžnictví a jasnou zásadu, že musí býti ovládnuto státem, aby bylo usměrněno k potřebám celého hospodářství. Ale porovnejme hned opatrnou formulaci určitých praktických problémů nejbližší doby až po podmíněnou formulaci „nebylo by nutno prováděti radikální protideflační politiku úvěrovou.“ Spojme to s odmítnutím oddlužovacích snah (a také s odůvodněním, které je provází), a pochopíme, proč je nutno bojovat na tolik stran.

O posice konservativců.

Především jsou mezi odpůrci nynější peněžní politiky tvrdošíjní a konservativní národohospodáři, jejichž představitelem je prof. dr. C. Horáček st. Uvádí se o něm příběh, který prý není anekdotou. Když zkoušel kteréhosi kandidáta, dal mu otázku, co jsou peníze. Kandidát, žák Englišův, rozvíjel moderní teorie peněz, ale profesor Horáček ho hněvivě přerušil. Sáhł do kapsy a udeřil kovovou mincí o stůl: „To jsou peníze a nic jiného.“ Příběh je trochu starý a nevíme, reprodukuje-li jej správně. Ale ještě dnes cinká prof. Horáček zlatem o stůl, neuznáváje jiných peněz, a přirozeně ani jiné peněžní teorie či praxe. Ještě 4. července t. r. píše (v „Nár. listech“):

„Dílo Rašínovo, na které právem jsme byli hrdi a pro které jsme nesli tak těžké oběti, nemělo, bohužel, zůstat trvalým. Již od počátku mělo jednak skryté, jednak zjevné odpůrce z řad „moderních“ teoretiků, kteří osvědčenou zásadu, že jedině kovový základ zaručuje stálost měny, pokládali za přežitky. Když propukla světová hospodářská krize a když v jiných zemích, zejména v Americe, určité vlivné kruhy počaly této krizi na základě mylných doktrin i ze sobeckých zájmů čeliti mezi jiným i různými experimenty měnovými, nabyli i u nás všelící finanční reformátoři odvahy a zahájili zprvu rozptýleně a ostýchavě, pak však soustředěně a přímo publicistickou a parlamentní kampaň proti dotud uznané měnové politice Rašínově. V únoru roku 1934 byla veřejnost překvapena náhlou devalvaci naší měny přes odpor, který z mnohých národohospodářských stran se proti tomu ozýval a přes nesouhlas tehdejšího vedení Národní banky, které pokládalo za svou čestnou povinnost funkcí svých následkem toho se vzdáti a ustoupiti vedení novému, z jehož podnětu k devalvaci došlo. Brzy po provedené devalvaci počaly se ozývati ze známých kruhů hlasy, že dosavadní stupeň devalvace nestačí, že hlavního jejího účelu, totiž stoupení cen (ačkoliv právě původně bylo tvrzeno, že stoupení cen nesmí nastati) nebylo dosaženo a že se tedy musí v devalvování koruny pokračovati. A zároveň s tím vyrojilo se celé hejno jiných požadavků. Žádá se liberálnější úvěrová politika Národní banky, zakupování státních dluhopisů touto bankou (t. zv. operace na volném trhu), financování miliardových investic a j. v. Nové vedení Národní banky projevovalo s počátku dosti ochoty některým takovým nárokům vyhověti. Poskytovalo štědrě úvěry na obilní zástavní listy, záruky exportní, zálohy Reeskontnímu ústavu, eskontovalo bony za státní dodávky na vojenské potřeby atd. Ale

když tyto požadavky převyšovaly miliardové meze, musilo nynější vedení naší cedulové banky zaujati správné stanovisko, že nemůže býti jejím úkolem financovati dlouhodobým úvěrem t. zv. investice, nemá-li otevřeno býti volné pole skutečné inflaci se všemi jejími zhoubnými důsledky.“

Vidíme odpor proti „jakýmkoli měnovým experimentům“ do všech důsledků. V článku však nalézáme sice výčitky „špatné“ minulosti představitelů naší měnové politiky, ale zároveň jistou obranu jejich nynější praxe, v níž vidí dr. Horáček s dosti učiněním, že nepodléhá svodu inflace.

To je asi také stanovisko našeho bankovního světa vůči oficiální politice. Snaží se nevsímat si, pokud možno, jejich regulátorních opatření, a nelze-li jinak, podrobuje se navenek ochotně, ve skutečnosti však s vnitřním odporem. Tento odpor nalezl výraz bojem o každý zlomek procenta, o něž se měl zlevnit veřejný úvěr, o každou sebe nepatrnější posici, o kterou soukromý zájem musel ustoupit veřejnému a bankovní monopol ozdravení celého peněžnictví. Avšak o těchto věcech veřejnost neví, poněvadž s této strany je nyní slyšet jen vřelé obhajoby nynější měnové politiky, obhajoby, které spíše podněcují k útokům se strany druhé. Čteme o vyčerpaných úvěrových možnostech Národní banky, při čemž se spočítají všechny přísliby, jejichž uskutečnění není prakticky v dohledu. Tak jako před devalvací se malovali čerti na zeď, tak i nyní se mluví o nejhorsím, aby se naše peněžní politika obrátila na cestu ctnosti, to jest, aby se odvrátila od jakékoli úvěrové expanse. I „Obzor národohospodářský“, který je při formulaci svého stanoviska nejkritičtější, počítá úvěrové závazky (nikoli skutečné úvěry) na 4½ miliardy Kč a tvrdí opatrně, že „za dnešních poměrů nebylo by s ohledem na danou měnovou rezervu, prakticky neuvěřitelnou, možno vstoupiti na dráhu široké úvěrové expanse.“

Nechceme v tomto článku se obíratí správností či nesprávností jednotlivých stanovisk, chceme je pokud možno jen vyložiti. Nuže, toto stanovisko představuje názor oně teoreticky konservativní, ale prakticky obchodně velmi pružné části bývalých odpůrců nynějšího vedení měnové politiky, kteří si říkají, že je nejlépe plout s proudem. Devalvace, která s této strany byla nejméně odmitána, je už zapomenuta, také jim přinesla — třeba těžko přiznávaný — prospěch, je tedy jen o důvod víc k formální loyaltě.

Jiná oposice.

Ale chvála s této strany je argumentem pro druhou skupinu, které je dosavadní peněžní politika málo expansivní. Především je tu tábor těch, kdož pokládají stupeň devalvace za nedostatečný a přáli by si devalvaci druhou. Je mezi nimi i část průmyslu, která je zklamána tím, že devalvace poskytla pouze vyrovnání soutěžních podmínek a nikoli dumpingovou premii. Toto zklamání je tím bolestnější, že devalvace především neznamenala uvolnění dovozu zrušením nejdůležitějších omezení, na druhé straně, že vývozní možnosti byly znesnadněny různými administrativními opatřeními jiných států, takže volné trhy, na kterých se mohly plně uplatniti účinky devalvace, se stále více zúžují. Průmyslník A. Mühlig píše v „Prager Tagblattu“ přímo: „Můžeme získati ztracená odbytíště jen tehdy, jestliže svoji

měnu vrátíme přibližně na onu relaci k anglické libře, na které byla na podzim 1931, když Anglie opustila zlatou základnu“.

Hlasy od agrárníků.

Vedle těchto nespokojenců je další skupina na agrární straně, které rovněž devalvace nestála, a jež by viděla ráda devalvací druhou. Argumenty této skupiny jsou namnoze shodné s argumenty našeho německého průmyslu. Dr. R. Brož se ve „Venkově“ přímo dovolává zprávy generálního tajemníka hlavního svazu průmyslu v ČSR dra K. Janovského, že naše ceny jsou o 20—25 procent vyšší než světové ceny tržní. A vyvozuje:

„Naše velkoobchodní ceny jsou v poměru k našim výrobním nákladům příliš nízké, ale pro mezinárodní obchod příliš vysoké. Potřebujeme k hospodářskému oživení dvojitou věc, která ve skutečnosti pramení z jediného pramene: potřebujeme v zemědělství a v některých oborech průmyslových zvýšiti velkoobchodní ceny, aby byly způsobeny vysokým nákladům výrobním, ale současně potřebujeme snížení naše velkoobchodní ceny pro cizinu, abychom byli schopni mezinárodní soutěže.“

Jak bylo by možno zároveň zvýšiti zemědělské ceny a umožniti exportní premii průmyslu? Novou devalvací, která by se nespokojila mírou, jež zachovala dosavadní cenovou hladinu beze změny. Dr. Brož je zároveň odpůrcem zlaté měny vůbec a blíží se tak křídlu stoupenců „manipulované měny“.

Avšak je tu ještě jiná skupina agrárních činitelů, kteří posuzují problém prostěji, s hlediska zadluženosti venkova a hledají měnové řešení, které by mělo za následek přímočaré oddlužení. Jejich kritika „deflace“ je venkovsky pádná, jejich pozitivní návrhy však kolují spíše od úst k ústům, než aby je bylo možno nalézt jasně formulovány v tisku, neboť i oni mohou pro inflaci provádět agitaci jen nepřímou. Význam této skupiny je ne tak v jejich argumentech, jako v její politické váze, která je tím větší, že se často schází — aspoň v kritice — se sociálně demokratickými odpůrci nynější měnové a peněžní politiky.

Skupina sociálních demokratů.

Zahrnujeme-li do jedné skupiny všechny ty, kdož ze strany sociálně demokratické neschvalují nynější měnovou politiku — abychom jmenovali vedle prof. Macka, Zd. Fierlingera, Pistoria, Kříže, Maura, Maiwalda a j., — musíme upozornit předem, že jsme si vědomi jemných i méně jemných nuancí, které mezi nimi jsou. Spojuje je všechny především táž tribuna, věcně pak konstatování, že se u nás nezaměstnanost podstatněji nesnížila a vinou toho že je nedostatečná politika úvěrová. Tato skupina je zajisté odpůrcem inflace, ale tvrdí, že určitá měnová „expansion“ by nemusila míti inflační účinky. Vytýkají, že se neúčinně dost pro snížení úrokové míry, že zvláště se neprovedla, ba ani nepřipravila konverse státního dluhu, žádají naproti tomu, aby Národní banka převzala financování dlouhodobých veřejných investic a aby operacemi na volném trhu „zasytila“ hospodářství dostatečnými a levnými penězi. Prakticky se

nyní dovolávají švédského vzoru, teoretickou oporou je jim prof. Keynes, jehož teorie se zřetelně obrazí v názorech prof. Macka, jak je formuloval ve své první řeči v nové poslanecké sněmovně. Právil:

„Bylo by si přáti, aby peníze si vypůjčovali soukromí podnikatelé všech oborů výrobních a obchodních. Ale je marno kázati to soukromým podnikatelům, když nevidí naději na zisk aspoň tak veliký, aby vyvážil risiko, do kterého se pouštějí. Proto je nutno dostati do oběhu peníze veřejným podnikáním. Ovšem zde narážíme na veliký problém, zdali je slušno v této těžké době dělati dluhy. Je úplně vyloučeno vybrati na daních tolik, aby se veřejné práce mohly z daní financovati, a tak nezbyvá, než vypůjčovati si, aby v lepších dobách bylo oplaceno, co se dnes podniká na záchranu obyvatelstva a státu. Není možno líčiti lidi, kteří doporučují státní půjčky za tímto účelem jako marnotratníky, kteří nemají svědomí. To je mírně řečeno pomluva, podezňování rozumu i svědomí lidí, kteří si troufají krizi určitým způsobem léčiti. My dělati dluhy musíme, neboť jsme v situaci člověka, který bez svoji viny přišel o prostředky k životu. Kdo říká, že když se nepostaví silnice za 100 mil. Kč a nechají se hladovět lidé, kteří by tuto silnici postavili, že státu zůstane ušetřeno 100 mil. Kč, ten se osudně mylí. Když lidé nepracují, národ nezbohatne o 100 mil. Kč, nýbrž zchudne o tyto silnice, které by měly cenu 100 mil. Kč, kdyby se bylo dovolilo je postaviti. Říká se, že vyzýváme Národní banku, aby tiskla kapitál, když žádáme, aby se podnikaly investice na dluh. Co však je ten kapitál? Máme kapitálu — továren, strojů, vozidel atd. — až nás z něho hlava bolí. Kapitál tisknout v tiskárnách ovšem nelze, ale našim úkolem jest kapitál i práci lépe organisovat, aby obě spolupracovalo a obohacovalo náš stát. Jde o výrobu blahobytu, který někteří pánové v tomto státě nechtějí za blahobyt uznat, považujíce za něj pouze to, co mají na svém bankovním kontě, anebo ve slozce na pozemkové knize. Ignorují kolektivní blahobyt, o němž chceme, aby rostl a sloužil všem lidem. Doporučování velkých veřejných prací v chudém národě jest prý totéž jako nasytiti statisíce lidí pěti chleby a dvěma rybičkami. Ctihodní národohospodářští politikové, kteří toto tvrzení pronášejí, dělají věci tak, aby na trhu nikdy nebylo těch rybiček víc než dvě, a když se jich v moři uloví víc než dvě, nařizují hoditi je zpět, tak jako nařizují omezení výroby chleba, aby zde zůstal „problém pěti chlebů“.

Vedle prvku nedůvěry, který určuje do značné míry stanovisko k naší peněžní politice, se zde zřejmě socialistický postulát sráží s peněžní soustavou, danou dnešním hospodářským a sociálním řádem. A nemajíc dosti síly k přeměně tohoto řádu, usiluje se aspoň o průlom do peněžní soustavy.

Vedle těchto směrů je ještě mnoho utopistických plánů, reformních návrhů a fantastických organizací, u nichž zdravé jádro poznání nedostatečnosti dnešní hospodářské organizace je obaleno nánosem zmatených poznatků, falešných předpokladů a nelogických závěrů. Hospodářství bez peněz je asi osou těchto plánů, které se velmi ochotně vyhýbají skutečností, jež by mohly zvrátiti jejich „pravdy“. Proto je také zbytečně se jimi zabývat.

Zdůrazňujeme ještě jednou v závěru: Nešlo nám zatím o kritické zhodnocení jednotlivých směrů, které se propagují v naší peněžní politice. Šlo nám spíše o jejich reprodukci a konfrontaci, o malou galerii směrů a stručného průvodce po ní. Jsme přesvědčeni, že kdyby byla vždy ochota si rozumět a dorozumět se, odstranilo by se mnohé nebezpečí a při nejmenším uspořilo by se mnoho nadarmo vyplývavé energie. Lidem by se pak ušetřil zmatek, ve kterém se nyní marně ptají: Tož kdo má pravdu? E. V.

poznámky

Poměr vlády k tisku

Stalo se zase něco, co by se v demokratickém státě dít nemělo, a co by mělo být zcela vyloučeno ve státě, v němž vláda má k tisku a veřejnému mínění vůbec nějaký poměr. Aspoň nějaký poměr, když už se ani neodvažujeme myslet na poměr dobrý. Vládní censor totiž zabavil zprávu a výklad o tom, že ministr financí odešel na zdravotní dovolenou. Samozřejmě, že censura fungovala špatně, takže tato zpráva nekonfiskovaná, prošla v několika listech a v listech zabavených se prodávala na pražských ulicích, dokud strážníci listy nesebrali. Teprve z konfiskace vznikl poplach, jemuž měl patrně censor zabránit. Citlivá a vždy trochu hysterická bursa, která se po první zprávě o zdraví ministra financí jen trochu zachvěla, po konfiskaci zakolísala jako ručička seismografu v ohnisku zemětřesení. Konfiskací nabyla zpráva o porušeném zdraví dra Trapla politické a bursovní sensačnosti.

To jen na ukázkou z nejposlednější doby. V této konfiskaci je jakoby v kostce celý poměr vlády vůči tisku. Připomínáme to proto, že z volebních úbytů byl také obviňován koaliční tisk, třebaže koalice ke svému vlastnímu tisku měla poměr, jaký má pěstitel květin k divizně, jež mu nezasazena, neošetrována a nevitána, vyrostla na smetišti. Naši ministři si dokonce zakládají na tom, že si nechávají svoje nejlepší myšlenky pro sebe — zatím co jejich tisk tápe. Vypravuje se dokonce o jednom z ministrů, že vítá dotazy ze své stranické redakce stereotypním. Co mně zase obtěžujete?

Je v tom už kus československé tradice, jež se začala vládami Švehlovými. Antonín Švehla byl velký přítel novinářů, pokud s nimi byl v osobním styku. Bodře jim tiskl ruce, ještě bodřeji je poplácával po zádech, ale nikdy žádnému novináři nic neřekl. Nejvyšší rudnul zlosti, dostalo-li se z jeho kuchyně přece něco do novin. V praxi snad nedal novináři jediného interview, naopak v praxi provedl tuhou a reakční tiskovou novelu a tak zvaný náhubkový zákon. Švehlův osobní tajemník, co jich bylo, měl hlavní úkol — nemluvit s novináři. A Švehlův tiskový šéf v presidiu ministerské rady znal sice nevyčerpatelné množství vtípných historek, které Švehla vyprávěl a si vymýšlel, ale politicky to byl nejméně informovaný novinář v Praze. Úkolem tiskového šéfa ve všech státech na světě je, aby informoval a ovlivňoval vládní tisk. Švehlův tiskový šéf při každé koaliční potíži vyzvídal v koaličních redakcích, co je nového. Nástupce Švehlův, František Udržal, považoval se i v poměru k tisku jen za Švehlova místořadčího. Udržal, když byl jednou požádán o interview, odpověděl: Víte, on to Švehla neměl zavedené a tak já to také zavádět nebudu!

Docela zvláštní studie měla by se věnovat Janu Malypetrovi a jeho poměru k tisku. Poněvadž ještě žádný minister, předseda nepotřeboval tolik součinnosti tisku, jako ten, kdo byl pověřen vládou v této době. Na žádného předsedu vlády se ještě tolik netlačila propaganda zvenčí, jako na Malypetra. Ještě nikdy nebylo československé občanstvo ohlušováno megafony z Berlína, Moskvy a Říma (konečně i z Vídně a Budapešti) tolik, jako v těchto letech, žádný ministrpředseda neměl ve sněmovně čtyřiačtyřicet Henleinovců. A v žádné z dřívějších dob nerozleptávala vleklá hospodářská krize, hlad a bída státní lojalitu občanstva a koaliční souměřitelnost voličstva tak nebezpečně, jako v dobách, v nichž se ujal vlády Jan Malypetr.

Jaký je však poměr Malypetrův k tisku? Dokud byl Malypetr předsedou sněmovny, mohl se počítat jediný k těm předsedům, kteří jsou úplně bez styku s parlamentními zpravodaji. Až za úřadování Malypetrova nástupce vkročil snad první novinář do úřadovny předsedy sněmovny. V kolovratském paláci není znám jediný případ, že by byl ministerský předseda přijal žurnalistu. Ve sněmovních kuloárech byl viděn předseda vlády jen jednou ve středu hloučku žurnalistů (kolik takových fotografií známe z Francie a Anglie!) a to bylo snad naposledy. Tehdy se novináři ptali, bude-li volba presidenta republiky provedena v budově sněmovny nebo ve Vladislavské síni na hradě. „Bude tam, kde bude!“ odekl tehdy předseda vlády, a od té doby pry se novináři už ani nesnaží

ve sněmovně se s ním zastavit. I kdyby se nedalo uvést příkladů víc, jako na příklad to, že předseda vlády zakázal rozhlasu pokračovat v poutavém cyklu přednášek „Kam kráčíš, Československo?“, poněvadž byly příliš aktuální a politicky konkrétní, stačila by tato Malypetrova setkaná s novináři úplně ke charakteristice jeho poměru k tisku. Uvedme ještě, že Malypetr od ustavení své nynější vlády, to jest od voleb, nemluvil s novináři ani na povinné zdvořilostní schůzce (novináře sice pozval, ale potom nepřišel!) a máme obrázek úplný.

Na politické levici u sociálních demokratů a národních socialistů není poměr k tisku lepší. Ačkoliv dnešní socialističtí ministři a vůdcové vyrostli z žurnalistiky, žádný z nich nežurnalisuje a ani nevykonává vlivu na tisk. Příklad za všechny příklady by mohl být poslanec, titulární šéfredaktor „Práva lidu“. U národních socialistů nemají mezi politiky ani takového titulárního redaktora. Z „Práva lidu“ ani z „Českého Slova“ také nepřišel do nového parlamentu ani jediný poslanec, ačkoliv schopných kandidátů bylo několik. Tak málo měli socialističtí politikové důvěry ke stavu, z něhož vyšli. Jejich poměr k tisku je omezen na výklady post festum o tom, co se napsat nemělo a jak se co mělo psát. Tito vůdcové dali si vzít pod rukama i všechny posice v tiskových a rozhlasových úřadech, které socialistické strany měly nebo mohly mít. Rozhlas je agrární, tiskový odbor presidia ministerské rady je agrární a socialističtí vůdcové jen fňukají, že pry nemají schopných lidí. Ptala se vždy agrární strana, když svým člověkem obsazovala nějaké místo, je-li schopný? Ptala se především po významnosti tohoto místa a po tom, jakou mocenskou posici urve. A věděla, že svého člověka, ukáže-li se neschopným, nahradí lepším, ale že především si musí ono místo zajistiti.

Jako poslední ilustrace by mělo zde stát zahanbující faktum: Vláda nechává po měsíce neobsazeno místo šéfa tiskového odboru presidia ministerské rady, místo, které by mělo být každé vládě úřadem nejdůležitějším. Vláda po měsíce dovoluje, aby v této věci byla nejistota a aby agrárníci byrokrati z Pozemkového úřadu i z úřadů jiných mezi sebou litovali. Tento stav je pro budoucnost neudržitelný. Ať je to agrárník, ať je to socialista, ale musí to být někdo! Musí něco reprezentovat myšlenkově a vyznat se v moderních propagačních metodách. Tento úřad sám volá pod tlakem doby po obsazení. Jen vláda zůstává hluchá, jako ke všemu, co se týká je jí h o tisku.

T. T.

Obilní otázka

V době popřevratové, kdy jsme měli vlastního obilí nedostatek, bylo hlavním problémem uspokojit potřebu dovozem obilí a mouky z ciziny. O cenách domácího obilí nebylo třeba uvažovati, byly dosti vysoké a dávaly zemědělskému podnikání dobrý počet. V té době byly také světové ceny dosti vysoké, což mělo za následek rozšíření osevní plochy vnované obilninám hlavně v zámořských zemích, kde rozsáhlé plochy umožňovaly expansi. Tato situace trvala až do začátku roku 1925. Postupným zvyšováním osevních ploch se zmenšovalo manko spotřebny obilnin, až jedna větší sklizeň — 1924 stačila zvrátiti rovnováhu na citlivých mezinárodních trzích, a nastal prudký pokles v únoru 1925, při němž byly ceny stlačeny o 30—40%.

Nejvlivnějšími obilními organizacemi světa — Kanadským Poolem a Severoamerickým Farmer's Boardem — byl tento pokles pokládán za přechodný a podle toho volena další taktika. Zásoby byly uskladněny, aby netisnily trh a nabídka aby byla regulována. Jak známo, neměl však tento postup úspěchu, zásoby se hrozivě hromadily, až r. 1929 došlo k dalšímu nezadržitelnému poklesu cen, který měl ráz katastrofální, ježto ceny klesly hluboko pod hranici rentability. Současné zhroutení i jiných surovin, jako kovů, bavlny, kaučuku a j. podobným způsobem valorisovaných, bylo předehrou nadcházející světové krise.

Tento úvod jest nutný, aby byla patrna souvislost našeho obilního trhu se světovým. Když nastal světový pokles cen v r. 1929 a hrozilo ochuzení našeho zemědělství neúměrným stlačením cen, bylo rozhodnuto zvýšiti cenovou hladinu našeho obilí nejdříve t. zv. klouzavými cly, později pevnými cly se stanovenými přírůzky, propočtenými podle záznamů hlavních plodinových burs v republice. Tím se podařilo udržeti ceny obilí na vyšší, odpovídající požadavkům zemědělců — dokud nenastal přelom zvýšením vlastní obilní produkce. Omezování

novou povolovacím řízením, později syndikátem bylo dobrým regulátorem ceny, dokud zde byla nutnost krýti spotřebu alespoň zčásti dovozem. Jakmile však domácí produkce došla hranice soběstačnosti nebo ji poněkud překročila, nebylo možno s dosavadními prostředky uhlázení cen udržeti. Rok 1933 a jeho vydatná sklizeň znamenají pro naše obilní hospodářství zásadní obrát. Po prvé jsme docílili soběstačnosti v produkci chlebovin.

Abyste ceny obilí nezhroutily, bylo nutno přikročit ke skoupení přebytečných zásob obilí tisínicích trh, což bylo provedeno na úkaz vlády t. zv. intervenčním nákupem a uskladněním. Tím způsobem bylo vykoupeno a uskladněno asi 45.000 vagonů pšenice a žita. Tyto zásoby byly koupeny za nízkou tehdy tržní cenu a přinesly vládě značný zisk (asi 100 mil. Kč). Ještě dnes je ovšem ponechány volnému průběhu trhu a byly úplně doprodány.

Tato intervenční akce byla úvodem k dalšímu — rigoróznějšímu zařízení — obilnímu monopolu, uvedenému v život vládním nařízením z 13. července 1934.

Z předcházející úvahy jest patrné, že otázka naší obilní produkce se stává problémem umístění přebytku. Zdá se být dosti podivným, že náš stát, který ještě před nedávnem dovážel 30—50.000 vagonů chlebovin neb mouky z ciziny, může mít přebytky. Vysvětlení pro tento fakt spočívá jednak ve zvýšení osevních ploch, jmenovitě pšenice, jednak ve snížené spotřebě. Podle statistických údajů stoupla osevní plocha pšenice z 760.000 ha v roce 1931 na 960.000 ha v roce 1934/35, tedy o 200.000 ha. Výnos těchto 200.000 ha by přibližně odpovídal, počítáme-li 18—20 q po 1 ha, množství k nám v dřívějších letech dováženému. Pokud se týká spotřeby, nemáme přímých úředních dat o její výši, můžeme ji však zjistit nepřímo tímto způsobem u pšenice:

r. 1934 úhrnná sklizeň pšenice podle úřed. statistiky	136.000 vag.
k tomu převzatá zásoba intervenční pšenice	20.000 „
celkem zásob	156.000 vag.

odečteme-li od toho zásoby skladované monopolní společnostmi k 30. červnu t. r. ca . . . . .

	30.000 „
--	----------

činila by spotřeba pšenice za uplynulý rok ca 126.000 vag.

Ze činila spotřeba v dřívějších letech více než tuto cifru, můžeme zjistit srovnáním dat z příslušných let.

Také při zřizování nynější monopolní společnosti se počítalo s normální spotřebou pšenice ca 180.000 vag. pro republiku, což také odpovídalo dosavadním zkušenostem, a tím odůvodněn i nákup jugoslávské pšenice vzhledem k tomu, že se sklizeň 1934 odhadovala jako podnormální, jakou vskutku byla. Ať již jest důvodem této nižší spotřeby cokoliv, jest nutno, abychom s ní počítali. Chceme-li čelití dalšímu vzrůstu přebytečných zásob, ocitáme se před dilem matem buď z vyšší spotřeby nebo snížití osev.

O pravděpodobném letošním přebytku obilí bude možno si učiniti definitivní názor — hlavně o jeho výši — po zjištění sklizňových výsledků. Ovšem s přebytkem můžeme počítati již nyní. Řešení problému obilních přebytků bude záviset na zásadním hospodářsko-politickém hledisku, které zaujme vláda. Jest možno mítí názor, že udržování určité obilní rezervy přiměřené celkovému hospodářskému stavu státu nemůže býti na škodu, zejména s hlediska brannosti státu. Naproti tomu lze i dobře odůvodniti opačný názor, že by nám spíše prospělo malé manko v obilní produkci, ježto by v tom případě byla cenová úprava obilního trhu snadná a bez rizika pro státní finance, při čemž možnost dovozu obilnin by nám mohla sloužiti za dobrou kompensaci při sjednávání obchodních smluv se státy převahou zemědělskými.

V prvním případě by se jednalo o výběr obilí prima jakosti, dokonale zdravého a suchého a volbu skladišť vhodných pro delší uskladnění bez nebezpečí zkázy vlhkem, plísní neb pilou a mimo to o opatření potřebné finanční úhrady. Jinak by se mohlo jednati o vývoz přebytků do ciziny, ačkoliv tato modalita bude asi sotva přijatelná pro vysoký rozdíl mezi domácími a světovými cenami obilí. Zvýšení spotřeby by bylo možno očekávati jen po zlepšení výdělkových poměrů, zvýšení zaměstnanosti a snížení cen. Použití systému uskladnění jsou

dány určité meze po technické stránce tím, že skladišť tomuto účelu plně vyhovujících jest omezené množství. Na způsob řešení bude mítí rozhodující vliv výsledek sklizně a výše přebytku.

Rozhodně by bylo třeba vyšetřiti podle možnosti přesně a naprosto objektivně předpoklady pro jednotlivé možnosti řešení bez jakékoliv zaujatosti.

V. Procházka.

Mladé učitelstvo a demokracie

Obě hlavní učitelské organizace pořádají každého roku větší podniky, jimiž se hledí učitelstvo probrati zmateným nánošem všedních dnů k poznání trvalejších tendencí. Kdežto pedagogický týden Československé obce učitelské, který bývá na jaře, je spíše rázu odborné výchovného, jsou porady mladého učitelstva, podnik Svazu učitelstva československého, povahy kulturně politické. Oba podniky mají nemalý vliv na třibení názorů na důležité odborné i obecné otázky doby mezi učitelstvem. Učitelstvo jako vychovatel budoucích pokolení národa pocituje ovšem zvlášť naléhavě potřebu, aby se dobře orientovalo ve zmatcích doby. A zejména dnes je toho potřebí dvojnásob, kdy zřejmý přerod světa ukládá malému národu, aby vyšel z pochyb a rozvratu se ztrátami a omyly co nejmenšími.

Minulý týden se skončily porady učitelské mládeže. Asi 1200 mladých učitelů a učitelek z celé republiky se sjelo do Prahy, aby vyslechli názory předních našich myslitelů o hlavních otázkách doby. Poslouchali a debatovali. Mladí lidé, mezi nimi většina učitelek, šetřili po celý rok ze svých hubených platů, aby se mohli celý týden účastniti duchovního společenství, které se nehodlá spokojiti daným světem, ale hledá nejlepší a nejpoctivější východisko z nesnází. To byl nejpříjemnější dojem pro pozorovatele. Tato nespokojená demokracie, která svůj nesouhlas s daným světem vyjadřuje duchovným úsilím o spravedlivé překonání a nikoliv pivním nadáváním, je dobrou zárukou, že demokracie je v československém národě živá. Že je to právě dorost učitelský, jemuž jsou svěřeny děti, je tím radostnější. Ale nesmíme přehlédnouti ani onu hmotnou obětavost. Jde o syny a dcery většinou chudých lidí, kteří mají jen své platy a kteří si tedy museli doslova utrhnouti od úst, aby mohli do Prahy. To neplatí ovšem jen o tomto sjezdu učitelské mládeže. Také o pedagogickém týdnu se setkáváme s několika sty mladých učitelů a učitelek, kteří si musí mnoho odeprítí, aby se dověděli, co je nového ve výchovných metodách.

Porady mladého učitelstva jsou dobrou myšlenkou. Po prvé byly uspořádány o svatodušních svátcích 1929 v Brně. Osvědčily se a od loňska jsou pořádány v celostátním měřítku. Na letošním průběhu bylo dobře vidět jejich dobrý vliv. Byla to hlavně pěkná úroveň rozprav, formální i obsahová. Co do výsledku je nejcennější nadšené přiznání k demokracii, domyšlené sociálně, a zdůrazňování československé jednoty. Ale bezděky napadá srovnání s ostatními odborovými organizacemi. I v nich by bylo třeba občas důkladně a v širokých hlediscích přezkoušet myšlenkové základy organizační činnosti. Dnešek zrovna volá po tom, aby aspoň velké organizace se trochu porozhlédly po obecných otázkách a tendencích. Nejde dnes jen o bezprostřední denní úkoly. Odborovým organizacím připadá čím dále vlivnější účast ve veřejném životě. Měly by se starati více o své mladé, o jejich programovou a myšlenkovou přípravu na velké úkoly při nové organizační společnosti, na kterou je potřeba lidí dobře vyzbrojených věcně i mravně. Letní školy anglických politických stran a podniky učitelských organizací jsou příkladem dostatečně přesvědčivým, že se výsledky takového svobodného hledání nových cest dobře vyplatí. *ld*

Je profesor Rádl vinen?

Tak se zdá, že část naší pokrokové veřejnosti, když neví kudy kam anebo neví si s něčím dobře rady anebo jest něčím nemile překvapena, hledá vždy někoho, na koho by se to svezlo, kdo by za to dostal výprask, aby se mohlo říci: jak to má u nás vypadat, když takový člověk jim drží palec. — Do takového postavení se tentokrát dostal prof. Rádl pro katolický sjezd. Dostal již častěji „bití“, a nechci tu zkoumat, zda oprávněné anebo nikoliv. Ale chci říci, že tentokrát se vrhli někteří pokrokáři na prof. Rádla neoprávněně. Mezi těmi, kdož prášili prof. Rádlovi kabát, byl dokonce i oficiální list strany, k níž Rádl patří. Nevíme, zda si s ním tam někdo touto cestou vyrovnával účty čili nic, ale jedno víme: že většina těch, kdož Rádla řezali — mnozí i v projevech při Husových oslavách — vůbec si asi nepřečetla jeho článek. Prof. Rádl napsal v „Křes-

fanské revui“ článek ke katolickému sjezdu. Výslovně poznamenal, že jej píše pro ty, kdo si nebudou vědět s katolickým sjezdem rady. A že si s ním nevěděla rady většina pokrokové veřejnosti, o tom svědčí právě referáty pokrokových novin z katolického sjezdu, které si vůbec nevšimly, o čem se jednalo na sjezdě a jak se jednalo. Prof. Rádl stručně naznačil jednotlivé vývojové fáze světového katolicismu a dokazoval, že katolicismus má za sebou období vzestupu i sestupu a že nyní zase jednou se dostal od období určitého vzestupu. Svě tvrzení dokazoval poukazem na poměry v sousedních státech a přirozeně i u nás a končil vírou, že po vzestupu dojde zase k sestupu. Snad někde některé ty fáze přecenil, snad přecenil význam katolického sjezdu i po ideové stránce, ale nikdo mu z jeho článku nedokáže, že by držel katolickému sjezdu palec anebo že by byl dokonce prorokem slavných budoucích časů našeho katolicismu. Nejvíce se vytýkalo Rádlovi, že dokonce prý prorokoval, že by padl dnes Husův den jako svátek a pod., a přece prof. Rádl zcela jasně napsal, že za dnešních poměrů... — ale ocituji to místo raději doslovně: „Kdyby se dnes jednalo o to, ustanovit Husův den za národní svátek, sotva by tak lehkou věc prošla parlamentem a veřejností, jako prošla na počátku našeho republikánského života. Po celém světě nastala nová nálada, katolictví příznivá.“ Domníváme se, že na tomto nesporném faktu nezmění nic žádné sebe prudší nadávání na Rádlu, poněvadž každý trochu soudný člověk musí říci, že Rádl má v tomto směru pravdu jako má pravdu každý jiný, kdož by dokazoval, že dnes by se na př. pozemková reforma a různé sociální zákony mnohem těžší odhlasovávaly — domníváme se, že by se jistě v té podobě, jak byly po převratě odhlasovány, dnes neodhlasovaly. Proto tentokrát ten pohon a hlavně způsob pohonu na Rádlu byl nejen zbytečný, ale také trapný. fl.

Chceme odpovědnost?

Na počátku minulého týdne ztroskotal před Plzní spěšný vlak na vyhlýbce, kterou projel trojnásobnou rychlostí, než měl předepsáno. Katastrofa měla za následek také ztrátu dvou životů. Zahynul topič lokomotivy a po něm, po řadě dnů těžkého utrpení, i viník katastrofy, strojvůdce František Zeman. Viník je tedy mrtev a netřeba nyní jeho vinu zvětšovat, zaplatil ji nejtěžším způsobem. Nesluší se však ani vinu umenšovat, a nyní, po strojvůdce smrti, kdy pro lidskou spravedlnost je vše uzavřeno, je případ tím vhodnější k rozboru mravnímu i právnímu. Tím spíše, že několik novinářů se pokoušelo bez dostatečných znalostí železniční služby a také bez dostatečné znalosti případu svalit vinu se strojvůdce na jakési záhadné pozadí a učiniti z něho oběť šíleného tempa a donucovacích metod železniční správy. Nemáme nejmenší potřeby se stavět na obhajobu železnic, případ má však daleký dosah a je z něho vidět mnoho z vad pokřivené veřejné kritiky.

Spěšný vlak 39 dostal svou lokomotivu na Smíchovském nádraží. První etapa cesty je trať Smíchov—Plzeň, dlouhá 110 km. Podle jízdního řádu ji tento vlak projíždí za 106 minut. Za tuto cestu třikrát zastavuje a zastávkami ztratí přibližně 4 minuty. Zbývá na čistou dobu jízdy 102 minuty, vychází tedy průměrná rychlost asi 63 km za hodinu, tedy rychlost nikoli závratná, připomeneme-li, že vlak jede na jedné z nejlépe vybudovaných tratí a s dobrou moderní lokomotivou. Trať z Prahy do Plzně je již veskrze dvoukolejná. V kritické době jsou však vyměňovány kolejnice v posledním úseku tratí mezi Chrástem a Záběhlou. Vlaky tu proto jezdí jednokolejně na levé koleji, počítáno z Prahy. Na této trati je provoz pravosměrný a proto před jednokolejným úsekem je třeba vlaky, jedoucí od Prahy, převést na levou kolej. To se dělá na složitě zhlaví nového nádraží v Chrástu. Co na to říkají předpisy? Vlak jedoucí přes vyhlýbku tak postavenou musí bezpodmínečně zmírnit svou rychlost na 30 km. Na tuto rychlost je počítána odolnost hrotu výhybky. To jest ve skutečnosti: výhybka musí vydržet ještě daleko více, její bezpečnost je nejméně dvojnásobná, předpisy však moudře soudí, že je lépe nepokoušet osud a nechat si kus bezpečnosti v rezervě. Nejedná se tu však jen o odolnost výhybky: prudkým nárazem je projíždějící lokomotiva vyštinuta ze své rovnováhy a hrozí nebezpečí, že v některém z následujících kmitů postranní tlaky budou tak veliké, že stačí zvednout kola lokomotivy tak, že okolky kol se převalí přes vnitřní okraj kolejnice, čili že se stroj vyšine. To se stalo v Chrástu. Podle nálezu na místě výhybka opravdu vydržela zatížení trojnásobnou rychlostí stroje a zůstala neporušena, lokomotiva však nevydržela náraz a v příštím oblouku, kde se náraz opakoval a patrně znásobil náraz první, stroj opustil koleje a strhl za sebou ostatek vlaku.

Je třeba připojit, proč vlak jel tak, jak jel, a ne tak, jak bylo jeho vůdci předepsáno, co strojvůdce věděl a co zanedbal.

O výluce koleje Chrást—Plzeň byli zpraveni všichni strojvůdci, jezdící na trati, obecným rozkazem. Kromě toho strojvůdce Zeman o práci na trati věděl z vlastní zkušenosti: dopoledne vedl vlak z Plzně do Prahy a trati tedy projel a musel vědět, že pravá kolej je vyloučena a plna dělníků. Tím zdaleka nejsou upozornění vyčerpána: Před odjezdem ze Smíchova, kdy Zeman se svou lokomotivou přijímal vlak na smíchovské nádraží přivezený elektrickou lokomotivou, dostal s papíry rozkaz o všech zvláštních opatřeních za jízdy. Mezi rozkazy je i upozornění na výluk koleje za Chrástem a na nutnost zmírnit jízdu ve stanici Chrást na třicet kilometrů. Rozkaz, mající hrůzný termín Vlakopis, je obezřetně vyroben průpisem ve třech kopiích: jednu si ponechá výpravčí stanice, jež jej vydala, a dá si jej podepsat od vlakvedoucího. Druhý díl, podepsaný výpravčím, si ponechá vlakvedoucí a dá si jej podepsat od strojvůdce, třetí, podepsaný oběma předchozími, vlakvedoucími i výpravčím, si nechá strojvůdce a řídí se jím za jízdy. Kontrola je tedy dokonalá. Rozkaz dostal strojvůdce před odjezdem ze stanice Smíchov. Znovu jej však dostal od výpravčího ve stanici Rokycany, kde vlak naposledy zastavuje. Je to dvanáct kilometrů od místa neštěstí, asi jedenáct minut jízdy. Nutno připomenouti, že tyto rozkazy písemné jsou provázeny ústním sdělením. Byl tedy Zeman upozorněn ještě v poslední chvíli.

Kromě písemných a ústních rozkazů však předpisy pamatují také na optické upozornění. O těchto upozorněních existuje velký tlustý svazek předpisů. Je to hotová věda. Je výsledkem desítek let zkušeností a opravdu pamatuje na každý možný případ. Je málo tak promyšlených zařízení na utvrzení bezpečnosti v kterémkoliv oboru lidské činnosti jako v železničním provozu. Za průjezdu vlaku oba semafore hlavní trati ukazovaly na stůj. Proč? To je právě opatrnost předpisů. Strojvůdce musel být za každou cenu upozorněn na nutnost zvolnit jízdu. Železnice mají na místech, kde se obvykle brzdí — před jezdy do stanice — zvláštní zařízení návěstní: je to normální semafor, který má dvě ramena. V případě, že vlak má odbočit, naznačí se to tím, že obě ramena ukazují šikmo vzhůru. Někdy na velkých nádražích se užívá podobných semaforů s více než dvěma rameny, jež pak počtem zdvižených ramen ukazují, na kolikátou kolej vlak odbočuje. Pro případ chrástecký však tohoto základního zařízení nebylo možno užít, protože výjezdní návěst je tady jako všude jinde jen jednoramenná. Dvou ramen tu není třeba, protože pravidelně tu vlaky neodbočují. Bylo učiněno tedy jiné opatření: Výjezdní návěst zůstala ve vodorovné poloze značící stůj a pod ní postaven výpravčí výhybkáře s bílým terčem, který značí volno. To je obvyklý postup. Strojvůdce se má podle něho zachovat takto: nemá-li zpráv písemných, pak musí u takové návěsti zůstat stát až dostane od výpravčího po zastavení ústní a písemný příkaz o další jízdě. Má-li však rozkaz již z předchozí stanice, upozorňuje jej tato dvojitá návěst na znění rozkazu, v tomto případě na uvolnění jízdy a odbočku. Pro případ chrástecký tedy bylo vykonáno vše k odvrácení nehody. Zbývá však ještě jedna pojistka: samotná výhybka je opatřena návěstní svítilnou, jež ukazuje postavení koleje. V tomto případě výhybka postavená do vedlejší koleje ukazovala širokou stranu s transparentním klínem. Transparent je dobře viditelný na vzdálenost nejméně sto — stopadesát metrů, tedy na vzdálenost dostatečnou, aby strojvůdce aspoň částečně zmírnil rychlost. Ani jediného upozornění si však strojvůdce nepovšiml a teprve si všiml mávání druhého výhybkáře, který těsně u osudné výhybky si všiml rychlé jízdy vlaku a z vlastní iniciativy signalisoval rukama. To však již bylo pozdě. Strojvůdce sice počal vši silou brzdit a podle zaseknutých špalků brzd na lokomotivě úplně blokoval kola lokomotivy, katastrofu však již nebylo vůbec možno odvrátit. Vina je tedy jasná.

Při předsmrtném výslechu strojvůdce Zeman tvrdil, že nejel tak rychle, jak ukazovala páska rychloměru, a že neviděl návěstí. Jeho výpověď je však otřesena svědky a konečně převládá i smutnou skutečností. Kdyby bylo pravda, co tvrdil, nemohla se nehoda vůbec stát. Výhybky byly v naprosté bezvadném stavu ještě po katastrofě a tak dobrá lokomotiva se nevyšine při normální jízdě a hlavně neujede, zabrzděna a mimo koleje, ještě šedesát metrů. Nemá smyslu ze sentimentality říkat, že katastrofa se stala sama od sebe. Katastrofa byla zaviněna. Kdyby byl strojvůdce nezahynul, byl by postaven před soud pro přečin § 335, tak, jak před soudem stálo již mnoho železničářů. Po odsouzení, nepochybně k několikaletému žaláři podmíněčně, by byl stál před disciplinární komisí a dostal by trest. Obvyčejně komise zarazí postup provinilce, určí několikaprocentní srážky platu a přeloží jej dočasně k podřadné službě. To je přirozený postup a nelze tvrdit, že by byl příliš drakonický.

Tak bylo potrestáno již sta železničářů, zavinivších větší či menší nehody a neštěstí, a statistika ukazuje, že mnozí z potrestaných, zejména mladí úředníci po trestu, se sebrali a byli z nich nejlepší železničáři, opatrní a přesní ve službě. Téměř nikdy se však nestalo, že by byl tak potrestán člověk bez své viny. Řízení je zevrubné a vedou je lidé, kteří mají nejlepší znalosti a zkušenosti. Železniční disciplinární řízení je jedním z příkladů nejdokonalejšího vyšetřování, jaké známe, a často by si mohly soudy brát ze svědomitosti jeho postupu dobrý vzor.

Nemá tedy smyslu pokus, snažící se svalit vinu v tomto případě na jakési abstraktní předpisy a na přetěžování službou. Ano, železnice žádají od svých lidí plný výkon a naprostou pozornost. Je to však přirozené. Málokde více svěrujeme své životy do rukou jiných lidí a proto právě zde musí být náruka naprosté přesnosti a odpovědnosti. Noviny žádaly sněti viny ze strojvůdce Zemana v zájmu toho, že je to malý člověk. Nebyli však všichni ti, kdo se svěřili ve vlaku jeho rozvaze a jeho pozornosti, také malí lidé? Jejich životy byly ohroženy v největší míře, a není zásluhou strojvůdce, že nebyly zmařeny. Analýsa případu a všechno vyšetřování ukázalo, že nebylo objektivního důvodu, který by zbavoval strojvůdce viny: jízdní řád nežádal na něm zvláštního vypětí — takovým tempem, jakým jel tento vlak, se jezdilo již před třiceti a čtyřiceti lety se stroji primitivnějšími a na tratích lehčí stavěných a hůře vybavených zabezpečovacími přístroji. Vlak neměl zpoždění, jež by strojvůdce musel dohánět: do Rokycan přijel přesně podle jízdního řádu. To nutno říci, protože jeden list sentimentálně podotýkal, že strojvůdce jen chtěl vyhovět cestujícím a dovézt je do Plzně včas. Ne, tyto důvody neplatí, vlak mohl přijet včas bez honu o minuty. Rovněž změna koleje není tak zvláštním případem v dopravě, to se naopak děje téměř denně, a kromě toho se vykonalo vše, aby strojvůdce byl o tom mnohonásobně zpraven. Proč tedy neposlechl? Soudilo se na okamžitou ztrátu vědomí. Je to jen dohad a nezdá se, že by byl opodstatněn. V předsmrtném výsledku si aspoň strojvůdce na nic takového nestěžoval, naopak celý protokol výsledku ukazuje, že strojvůdce značně neobratně se snaží setřást vinu, které si byl vědom. Kdyby jej postihla nevolnost, nebyl na lokomotivě zcela sám a mohl se dovolat pomoci topiče, který dovede lokomotivu zastavit. Nic takového však strojvůdce Zeman neudělal. Jel dál, aby podle večerníků „vyhověl cestujícím“. Vyhověl jim tak, že rozbil vlak a lidé, kteří měli dojet do Domažlic a do Norimberka, skončili svou cestu v plzeňské nemocnici.

Máme právo chtít, aby lidé, kteří mají naše životy v rukou, s nimi zacházeli s nejvyšší opatrností. Je možné, že každý selže, je možné, že po léta pracujeme bez chyby a selžeme jen jednou. To však nezabavuje trestu. Kam bychom došli, kdybychom odpovědnost znali jen pro jiné, a v okamžiku, kdy by dolehla na nás, my anebo naši straníci bychom vymáhali sněti trestu. Železničáři, jak je známo, jsou si toho dobře vědomi a nikdy se nestalo, že by chtěli chránit provinivšího se druhá, je-li jeho vina prokázána. To dokáže jen malý večerníkový šmok, rozsévající sentimentalitu a nevědomost. Když už se tohoto šmoka nemůžeme zbavit, musíme od něho aspoň chránit naši společnost, protože nic není tak nebezpečné, jako falešnou demokracii, falešným sentimentem vůči „malému českému člověku“ přecházet vinu. Každý je voják na svém místě a každý na malém kousku svého úkolu děláme tuto demokracii buď slabou nebo silnou podle toho, bereme-li svou odpovědnost nebo utíkáme-li od ní za záda své politické organizace nebo svého špatného tisku. *bt.*

Nikdo není proti?

Na sjezdu německé sociální demokracie nikdo se nevyslovil proti účasti strany ve vládě a nikdo nežádal, aby strana šla do opozice. Také při posledním sjezdu čsl. sociální demokracie skutečnost, že žádný z delegátů se nevyslovil proti účasti strany ve vládě, byla uvedena jako pádný doklad, že příslušníci strany jsou spokojeni s tím, co strana dělá. Bylo by dobře, kdyby vládní strany si pohodlně nezjednodušovaly situaci a aby skutečnost, že žádný ze straníků nechce od strany, aby šla do opozice, nevykládaly jako důkaz, že ve straně panuje naprostá spokojenost.

Je-li socialista dnes přesvědčen, že jest v zájmu demokracie i socialismu, aby socialistické strany byly ve vládě, jest to poznatek diktovaný zkušenostmi z ciziny i rozbořem sil, které určují vývoj vnitřní naší politiky. Není to však naprostý souhlas s činností socialistických stran ve vládě. Podobně to lze říci o jiných politických stranách. Ve schůzích politických stran málo kdy slyšíme volání po tom, aby strana šla do opo-

sice. Dnes volič zná cenu a praktický význam účasti ve vládě a v této věci strany mohou jíti před voliče otevřeně a nemusí svoji účast na vládě všelijak omlouvat a zkrášlovat.

A je-li volič nespokojen ne s tím, že jeho strana je ve vládě, ale s tím, co jeho strana ve vládě dosáhla, jsou tím vinny z velké části strany samy. Záleží hodně na tom, jak politická strana dovede udržeti souvislost mezi svojí agitací a mezi svojí vládní politikou. Budou-li socialisté přesvědčovatí svoje příslušníky o tom, že nadešla doba, kdy bude se účtovat s kapitalistickým řádem tak spuchřelým, že čeká na ránu z mílosti, a budou-li několik dní po té ukazovatí svým lidem výsledek dlouhých tahaček s agrárníky, vznikne ve voličovi dojem, že mu bylo příliš mnoho slibováno. Agrárníci dovedli mnoho vykonat pro svoje lidi. Ale vyvolává-li agitace některých z agrárníků na české vesnici růžové představy o tom, jak to bude hezké, až se „budou smazávat dluhy“, pak sebe značnější úspěch agrární strany nedovede uspokojiti agrárního voliče, který čeká, až zásluhou jeho strany se budou opravdu „smazávat dluhy“. Lidé jsou pak zklamáni, i když pro ně strana udělala mnoho.

Není potřebí, aby se strany vzdávaly svých konečných předstáv o uspořádání věcí ve společnosti lidské. Socialista může míti vášnivou víru v to, že přijde socialistický stát a může jít tam jednak o kompromis s druhými, nesocialistickými stranami. Jest však potřebí při tom vykládati drobnou práci a popularisovati denní činnost strany ve vládě. Strany líčí svým lidem situaci tak, jako by úspěch byl na dosah ruky; nastává pak rozčarování, když přijde hubený kompromis. Nesnáze politických stran u nás jest v tom, že jejich agitace jest negativistická a jejich praxe aktivistická. Volič pak neví, na čem je. *V. G.*

Poznejme svou vlast!

Poslanec Jaksch podal v „Národním osvobození“ velmi rozumný návrh, aby byla podle anglického vzoru zřízena komise z odborníků, která by prozkoumala hospodářskou situaci okrajových částí republiky a potom podala vládě návrhy na záchranu tamního průmyslového obyvatelstva. Poslanec Jaksch vychází ze správné zásady, že tyto kraje tvoří svým hospodářským i národnostním složením zcela zvláštní státní problém. Velmi se přimlouváme o to, aby byl jeho návrh uskutečněn. Vláda se bude scházet ještě skoro do konce měsíce, má tedy dost času, aby několika odborníkům doporučila, jak mají užitečným způsobem ztrávit prázdniny. Záleží především na tom, aby se studium dalo z přímého názoru a na místě samém, nikoli od zeleného stolu z Prahy. Komise by musela vejít ve styk se všemi vrstvami místního obyvatelstva bez rozdílu stavů a politického zabarvení, nikoho nevynechávajíc a nepřecházejíc, tak aby se vládě dostalo informací vskutku všestranných a vyčerpávajících. Ty podle našeho mínění především scházejí. Společně příliš na vlastní oči nebo na oči novinářských zpravodajů nebo úředních činitelů, kteří mají všichni své vlastní a ne vždycky zdravé hledisko. Je třeba dát se informovat přímo zástupci místního obyvatelstva. Mnoho a mnoho by se pak objevilo v docela jiném světle. Už to by prospělo státu, kdyby tamní obyvatelstvo tu komisi jen vidělo. Necítilo by se opuštěno a zapomenuto a mělo by důkaz, že je tu aspoň zájem a dobrá vůle nějak pomoci. Jen v jednom bodě se lišíme od poslance Jaksche. On si přeje, aby znalci byli vybráni jen ze stran koalčních. My bychom si naopak přáli, aby byli přibráni i lidé ze stran opozičních. Věci by to bylo rozhodně na prospěch a mimo to by se tak na neutrální půdě snad našla jedna z možností plodné součinnosti opozice s vládou. *Z. S.*

Konrad Henlein opravuje a žaluje

Jest velmi pravděpodobné, že kdyby byla sestavena statistika o tom, kolik oprav musil otisknouti náš tisk, připadla by největší část na opravy, které posílá Konrad Henlein prostřednictvím svého právního zástupce. Právní zástupce Konrada Henleina doznal, při jednom líčení, že za svého mandanta Konr. Henleina podal již celkem 190 žalob. Mnoho oprav poslal Konrad Henlein; nelze však říci, že by se mu tím podařilo popraviti nepřiznivě mínění české veřejnosti o straně, jejímž je předsedou a vůdcem. Je to přirozeno. Opravami: „není pravda, že je pravda, ale je pravda, že je pravda“ se nic nespraví. Leckteré chyby má český tisk. Ale rozhodně se s ním nedomluví ten, kdo mu posílá jen opravy. Lepší, než oprava, kterou stylisuje právní zástupce, jest prostá a jasná řeč poli-

tická. Když Korád Henlein počínal svou politickou dráhu, hledal kontakt s novináři. Dnes je mnoho českých novinářů, kteří by Konradu Henleinovi rádi položili jasné a konkrétní otázky a chtěli by na ně stejně jasné a konkrétní odpovědi. Ale někdy se na jasnou otázku nedostane jasná odpověď. Redaktor „Národního osvobození“ Foustka položil jednomu z poslanců sudetoněmecké strany Obrlíkovi velmi konkrétní otázku. Nedostal však odpovědi, ačkoliv nelze říci, že by Obrlík nerozuměl české otázky, neboť — jak bylo uvedeno — jeho rodiče jsou Češi. Rada lidí by ráda Konradu Henleinovi položila otázku, co soudí o režimu v Německu. Strana Konrada Henleina se prohlašuje za jediného partnera, který má právo jednat s Čechy za Němce a který jest nejen povolán, ale také schopen provést vyrovnání od národa k národu. Nikdy se nevyrovnal národ s národem posíláním tiskových oprav. Konrad Henlein a jeho kancléř musí voliti zcela jiné metody, než tiskové opravy a žaloby, chce-li opravit české mínění o sudetoněmecké straně.

V. G.

Potlesk smrti

Nedávno běžel v Praze krásný sovětský film „Čapajev“. Jeho vzácnou předností byl nejen strhující děj, naplněný pevným rytmem ruských občanských bojů, silná režie a bezvadná souhra všech představitelů a v neposlední řadě i velmi sympatický a upřímný pohled na hrdinu z jeho lidské stránky, ale také čestná objektivnost, která i pro poraženého nepřitele dovede nalézt gesto uznání. Důstojnický pluk bílé armády postupuje s rachotem bubnů a v semknutých řadách proti smrtící palbě se strašlivou, skoro sugestivní odvahou. Plukovník bílých vojsk je zobrazen v několika sympatických tazích, nepostrádajících lidskosti. Ale pražské obecnstvo, nebo aspoň ta jeho část, která se při předvádění filmu přihlásila s tak hrdou ostantativností ke svému světovému názoru, tuto rytířskou poctu nepříteli naprosto nepochopila.

Měli jsme nedávno, tuším v „Lidových novinách“, příležitost dozvědět se, jak gentlemansky vzdalo moskevské obecnstvo při premiéře tohoto filmu potleskem poctu hazardní odvaze bílých důstojníků při scéně jejich útoku. Z tohoto detailu ve srovnání se zkušenostmi z pražského představení je možno si učinit přibližnou představu o rozdílu v úrovních pražského a moskevského komunismu.

V Praze se chodí na sovětské filmy tleskat. Podívejme se zblízka čemu: Kulky rudých kosů těla útočících kadetů. Potlesk. Kulomet, obsluhovaný mladou ženou s planoucíma očima smetá se strojovou neúprosností semknuté řady nepřátel. Bouřlivý hřmící potlesk. Útočící bílé vojsko koseno z vikýře kulometem. Nepřátelský obrněný automobil, umlčený ručním granátem. Drtivý potlesk. Nakupené mrtvolky bílých, záblesk šavle, rozpolcující lebku plukovníkovu: vyjící, frenetický, nekonečný potlesk. Jen víc, víc, čím více smrti, tím bouřlivější potlesk.

Nemyslete si, vy tleskající, že vám vyčítám vaše nadšení. Já vím, že tleskáte těm „svým“, jejich vítězství, jejich spravedlnosti a jejich pravdě. Neodvažují se také něco vám vyvracet. Vždyť stejně hoďte na každého, kdo se nepřiznává k vaší barvě jen pohrdlivou přezdívkou. (Ostatně, v tom jste podobni všem dogmatikům, kteří skálopevně věří, že objevili sami celou pravdu.) Ale jde mi o něco jiného. Nemyslete si, že jsem pohoršen tím, že sympatisujete s revolucionáři. Nejsm nicého více vzdálen, než abych dělal obhájce starému ruskému režimu, který se propadl vnitřní hnilobou. Čapajev a jeho soudruzi jsou mi také neskonale bližší. Ale váš potlesk, váš potlesk při scénách masakrů a hromadné smrti, vaše nadšení a radost z rozpolcených nepřátelských lebek a zkosených těl, se mi hnusí.

Vím dobře, jak byste mi odpověděli. Máte stále v pohotovosti nabroušené fráze. Manifestujete za nový svět, za váš nový svět, který boří ten starý. Ale proč jste netleskali tenkrát, když Čapajev trestá loupeže ve svém vojsku, nebo když poučuje krasnoarmějce o tom, že oni, bojovníci proti kořistnictví, nesmí sami kořistit?

Váš potlesk platil jenom jejich puškám a šavlím. Dovoďte mi otázku: byli byste vy, kteří se považujete za jedině předchůdce a bojovníky nového řádu ochotni padat tak poslušně za svoji věc, jako ti bílí důstojníci za svůj falešný sen? — Kdyby se před třemi roky hrál film o Čapajevovi v Berlíně, našel by tam asi stejně nadšené a hlučné dlaně. Dnes tam ovšem nepoběží. Víte proč? Protože hlučné ruce nápadně potichly. Ani jedna nesáhla po pušce, ačkoliv je to přece (aspoň na filmu) tak snadné a ačkoliv běželo německé dělnické věci o krk.

Tleskající ruce z Prahy by asi nebyly o mnoho odvážnější. Spoléhati na ně v obraně demokracie proti fašismu by bylo stejně pošetilé a zhoubné, jako věřití tomu, že jsou schopny zarazit někdy rozjízďející se koleosa války.

Student.

politika

Z deněk Smetáček:

Kdy je Nedvěd důležitější než Stalin

Komunisté nemají radost z úspěchu.

Představme si, že by někdo vyhrál velké peníze v loterii, a že by se při tom tvářil smutně, zatím co by jeho soused, který se s ním několikrát za den hádá přes plot, byl jeho nenadálým štěstím uveden v hlasité nadšení. Jistě bychom se tomu podívovali a jistě bychom si řekli, že to je převrácený svět. Něco podobného se však před několika nedělemi skutečně přihodilo. Československá republika uzavřela se Sovětským svazem přátelskou a obrannou smlouvu. Její ministr jel do Moskvy smlouvu podepsat, byl tam přijat tak srdečně, jako doposud žádný evropský státník — a nad tím vším se hlasitě radovali odpůrci komunismu, zatím co komunisté se tvářili velmi odměřeně. Nevypadá to tak trochu jako v našem smyšleném případě? Komunistům vyšlo politické terno. Československá republika konečně uznává zemi jejich ideálů a uchází se o její přátelství. Vyměňují se srdečné projevy a konají se přátelské návštěvy. Místo co by nad tím komunisté měli být v vytržení samou radostí, vidíme je, jak s kyselou tváří suše konstatují: „Ano, jsme velice potěšeni. Tyto události nám dávají úplně za pravdu“. Člověk, který mluví o svém štěstí oznamovacím způsobem místo citoslovci, mnoho důvěry v své uspokojení nezbouzí.

Beneš v Moskvě a komunisté v Praze.

Benešova cesta do Moskvy byla pro náš domácí politický svět sensací. Demokratický tisk o ní přinášel důkladné referáty v nápadné úpravě a díval se na ni jako na projev zásadního obratu v našem poměru k Sovětům. Těšil se upřímně z toho, že po někdejších nepřátelství a potom po letech nedůvěry a chladu, docházíme s touto zemí k dorozumění a k vzájemné podpoře. I cizí tisk psal hojně podobným způsobem. „Le Temps“ věnoval Benešově cestě úvodník. Jenom „Rudé právo“, v Karlíně vycházející, rozhodlo, že se nic zvláštního neděje, a tvářilo se proto co možná nenápadně. Když Beneš odejel, poslalo za ním druhý den poslední sloupeček na své první stránce. Na úvodním místě se toho dne palcovými literami přes čtyři sloupce oznamovalo, že soudruh Nedvěd podal jakýsi návrh ve schůzi stálého výboru Národního shromáždění. Teprve když byl komunistický čtenář zevrubně informován o všech okolnostech důležitého zákroku soudruha Nedvěda, směl vzítí mimochodem na vědomí, že jeden československý ministr jede do Moskvy, aby tam podepsal jakousi spojeneckou smlouvu a pohovořil si se soudruhy Litvinovem a Stalinem. Proti všemu opačnému očekávání může být někdy, jak je vidět, důležitější to, co dělá Nedvěd, než to, co dělá Stalin. Je to patrně jeden z úkazů proletářské demokracie.

V tom sloupečku se tehdy oznamovalo, že „revoluční dělníci tuto Benešovu cestu do Moskvy vítají“, a to proto, „že je jim největším zadostučiněním“. Pakt o vzájemné pomoci mezi SSSR a ČSR je prý výsledkem dlouholetého úsilí sovětské diplomacie, pročez se „my komunisté k tomuto paktu bezvýhradně hlásíme“. Ale nesmí se prý spoléhat jen na přátelství oficiální. Jedinou stálou zárukou československo-sovětského přátelství je prý mocná síla pracujícího lidu a „proto je naše — komunistů — úsilí o vytvoření protifašistického socialistického souručenství nejlepší zárukou trvalosti československo-sovětského spojení“. Čímž bylo jaksi dokázáno, že i tahle věc konec konců záleží na Karlínu a že na něj jednou dojde. Když si to komunistický čtenář přeříkal, měl nabýt přesvědčení, že všechno běží obvyklými cestami pod vedením osvědčených komunistických vůdců, a mohl jít klidně po své práci.

Cesta do Moskvy je dlouhá a proto tam ministr Beneš, který opustil ve čtvrtek Prahu, dorazil teprve v sobotu 8. června dopoledne. První obsírnější zprávy byly tedy v novinách až v neděli a většina deníků je, rozumí se, podávala jako událost prvního řádu. „Rudému právu“ však byl toho dne důležitější požadavek, aby byli zavřeni zdražovatelé párků, a pak polemika s národními socialisty. Než se přes tyto a jiné věci dostalo k Benešovi, bylo už na třetí stránce, pročez z toho byla opět jen stručná a suchá zpráva. Redakce otiskla výňatek z Radkova článku v „Izvěstích“ — a připojila kratičký komentář, který začínal takto:

„Velmi přátelská a srdečná slova na adresu Masaryka a Beneše, jimiž soudruh Radek v Izvěstích uvítal čsl. zahraničního ministra v Moskvě, jsou vyjádřením toho významu, který příkládá Sovětský svaz československo-sovětskému přátelství a snahám po udržení míru v Evropě.“

Jsou to slova, jež lze doporučit k napodobení každému, kdo chce při jakékoli příležitosti dát najevo nezaujatost přímo diplomatickou. Než se redaktoři „Rudého práva“ trochu rozeřádali, byla středa. Toho den byli Stalin s Benešem uznáni hodnými úvodníku s obrázkem jejich schůzky a „Rudé právo“ dokonce riskovalo tvrzení, že

„ještě nikdy nenašel zahraničně-politický čin vlády takového ohlasu a souhlasu v naprosté většině lidu jako právě Benešova cesta do Moskvy a utužení československo-sovětských styků.“

Teprve tímto dnem počínaje začal komunistický orgán přinášet hojnější zprávy o průběhu cesty. Ve čtvrtek 13. června věnoval jí delší článek na první straně, v němž upozorňoval na vnitropolitický odpor proti přátelství se Sověty se strany krajní pravice, a v dalších dnech citoval projevy Benešovy i sovětských státníků. Ve středu 19. června referoval i o Benešovu příjezdu do Prahy. Pak tato událost pomalu zapadla do hlubin zapomenutí a „Rudé právo“ se mohlo opět nerušeně věnovat svým Nedvědům, párkům a polemikám se socialisty.

Nevědí, na čem jsou.

Přehlížíme-li tedy myšlenkovou a zpravodajskou žeň komunistického tisku z tak důležitého politického faktu, jako byla Benešova cesta za ratifikací československo-sovětské spojenecké smlouvy, shledáváme, že je nesmírně hubená. Nejen že komunisté, s čistě novinářského stanoviska posuzováni, kulhali za ostatními listy, nýbrž zejména zapomněli nebo nemohli čtenářům vysvětlit širší spojitosti oné smlouvy. Nevyložili směr-

nice sovětské zahraniční politiky a nepověděli, proč vlastně sověty dělají to, co dělají. Neřekli, jaké důsledky plynou z těchto nových zahraničně politických směrnic SSSR pro lokální politiku sekcí komunistické internacionály a zejména pro naši komunistickou stranu. Tisk byl všude plný úvah a dohadů o těchto věcech, jenom komunisté se tvářili jako kdysi pan starosta Groš: Nic se nestalo. Jaký je důvod této zvláštní zamklivosti?

Důvod je v tom, že skutečnost je právě opačná než komunistické předstírání — stalo a změnilo se totiž velmi mnoho, tolik, že je až obtížno se v tom vyznat a uvést to v logickou spojitost s tím, co předcházelo. Po pravdě řečeno, nevědí komunističtí redaktoři sami, na čem vlastně jsou. Sjezd komunistické internacionály, loni svolaný a na letošní jaro odložený, na němž by se byly patrně prodebatovaly změny sovětské politiky, se dosud vykonal. Proto není protokolů, resolucí a autoritativních usnesení pro nejnovější doby světového vývoje a proto je komunistickému tisku nesnadno pohybovat se v těchto dobách bez čerstvě zhotovených ideologických berliček, na něž je tak zvyklý. Dokud nebudou v Moskvě vymyšleny nějaké nové kroucené formulky, které ukáží, že všechno, co se nyní děje, bylo přesně předvídáno marxovsko-leninskou teorií, nelze čekat, že by se tento tisk poněkud více rozhovořil. Musíme si tedy pomáhat sami.

Moskevská politika dnes.

Sovětskou zahraniční politiku, jako většinu ruských událostí, pochopíme jen tehdy, pozorujeme-li průběh stýkání a potýkání komunistické teorie se skutečností. Obecně řečeno: v ruské politice víc a více slábnou vlivy původního revolučního mesianismu a chiliasmu a uplatňují se místo nich zvláštní zájmy sovětského státu. Bolševická revoluce vyrazila do světa s názorem, že je vlastně jakýmsi provisoriem, jehož úkolem je hlavně to, aby byla podnícena proletářská revoluce na kapitalistickém západě. V zaostalé zemi ruské prý nelze socialismus uskutečnit. Ten musí být proveden nejdřív na západě, jemuž se Rusko potom přizpůsobí. Ale když západ odolával, ukázalo se, že je vlastně největším problémem obhájit bolševismus a udržet jej při životě aspoň v hranicích ruské země. Rudé diktatuře ve vyčerpané zemi byla největším nebezpečím válka. Odtud vyplynula základní směrnice sovětské politiky: udržet za každou cenu mír. Dokud se zdálo, že nebezpečí intervence hrozí z Francie a z Anglie, nezbývalo bolševikům než spoléhat na neutralitu a hospodářskou pomoc Německa. Když nyní přišel k moci Hitler se svým protibolševickým programem, když se Německo vyzbrojilo a když Hugenberg provedl na londýnské hospodářské konferenci hloupost se svým memorandumem o německých zájmech v Ukrajině, hledá SSSR docela logicky zase dorozumění s Francií, s Malou dohodou a snaží se chránit integritu svých hranic členstvím ve Společnosti národů. Tak se věc jeví se stanoviska pochopeného zájmu sovětského státu. Ale toto jasné a prosté sledování vlastního zájmu má velmi závažné důsledky pro obecnou evropskou situaci a v oblasti ideologické. Nejde jen o přesuny hmotných sil, nýbrž o něco daleko významnějšího — o přesuny ideové.

Jedním z nejtragičtějších dědictví světové války byl rozpor a nepřátelství mezi demokracií a ruskou revolucí. My Čechové jsme to musili cítit zvlášť bolestně. Byla tu sice k vysvětlení Leninova teorie, která se

dívala na versailleský mír a na celé poválečné uspořádání světa jenom jako na prozatímní výsledek sporu dvou kapitalismů, který nebude mít dlouhého trvání: buď bude zrušen novou imperialistickou válkou anebo se propadne s celým svým příslušenstvím v propast rudé revoluce. Byl tu dále zásadní komunistický odpor k demokracii: je to jen zdání svobody, je to jen ideologický podvod buržoasie na proletariátu; ve skutečnosti je to politická forma třídní měšťácké diktatury. Přes všechny tyto formulky jsme my, Čechoslováci, cítili, že naše osvobození a celé poválečné uspořádání Evropy, ať jakkoli nedokonalé, je přece jen velikým pokrokem a celkem vzato aktem dějinné spravedlnosti. Na druhé straně jsme cítili, že také ruská revoluce přes všechny potoky krve a přes všechna barbarství je něco pozitivního, historicky nutného, že i ona je pokrokem. Proč si tyto dva pokroky, uvažovali jsme, mají vézt ve vlasech, proč se mají navzájem častovat pošklebky a snižováním, místo co by se měly navzájem tolerovat a společně bránit proti reakci? Hra osudu, náhody a lidského nerozumu tomu však chtěla, že mezi západem a východem Evropy byla tichá a s počátku i zjevná válka. Nikdy jsme se s tímto faktem nesmířili a vždycky jsme si říkali, že tady skutečnost hřeší proti logice a rozumu.

Když bylo po válce Rusko vinou svou i vinou naší vyděděncem Evropy a když se spojovalo s jiným vyděděncem, Německem, stálo vlastně proti nám, proti demokracii, proti západoevropskému pokroku jako nepřítel, jako spojenec těch žvlů, které se Nové Evropě bránily. V tomto ovzduší mohlo vzniknout okřídlené slovo o „reakci zleva“, které člověku opravdu pokrovému a spravedlivému nikdy nešlo od srdce, ať jsme ho jakkoli často užívali. Bylo však dobrým výrazem pro nepřírozenost situace, kdy proti sobě stály demokracie a socialistický stát jako nesmiřitelní odpůrci. Tato nepřírozenost bila do očí ještě víc po hitlerovském převratu, kdy bylo Rusko vlastně po jistou dobu spojencem svého úhlavního nepřítele. Mnozí demokraté tehdy s obavami pohlíželi na sověty, jak se zachovají. Na štěstí si dovedly vzít z této dějinné lekce poučení, jako si je vzala i demokracie. Dnešní situace, kdy si demokratický západ podává s komunistickou velmocí ruku k vzájemné obraně, zdá se nám proto logičtější a přirozenější. Znamená to, že Sovětský svaz uznává pozitivní stránky západní demokracie a že ta zase uznává pozitivní výtěžky ruské revoluce. Dva výboje pokroku se pod výchovným tlakem skutečnosti sblížily. To, co bylo ještě včera zavržováno jako plod ďáblův, je dnes spravedlivě oceňováno v své hodnotě. V tom je onen veliký význam změny sovětské zahraniční politiky.

Mělo by se rozumět samo sebou, že tato změna bude mít odraz také v lokální politice komunistických stran v jednotlivých státech. Mluvíme ze zvyku v čísle množném, ačkoli bychom měli mluvit jen v dvojném — jsou totiž už jen dva státy v Evropě, kde komunistické strany mohou volně existovat a kde něco znamenají, dík oné proklínané a podnes ještě jen s uzarděním uznávané demokracii: Francie a Československo. Francouzští komunisté, dík lepším schopnostem svých vůdců, udělali v nových poměrech větší pokroky než naši, tak veliké, že dnes v mnohých věcech jsou pravější než sami sociální demokraté. Na tuto okolnost naši komunisté, kteří se ustavičně dovolávají francouzské jednot-

né fronty, zapomínají upozornit a nejeví nikterak ochotu vzít si z francouzských soudruhů příklad. Doufejme, že tak učiní, až Stalin ztratí vzhledem k Československu podobný výrok, jako učinil k Lavalovi za jeho moskevské návštěvy vzhledem k Francii, že totiž „chápe a plně schvaluje politiku obrany, kterou Francie provádí, aby udržela svou ozbrojenou moc na úrovni nutné k její bezpečnosti“. Když Stalin učiní takovýto výrok, pak to ovšem pro komunisty jako pro poslušné žáky znamená konec s podobnými hesly, jako je „ani haléře a ani muže kapitalistické vládě“, nebo „proletář nemá vlasti“. Pak to znamená kladné stanovisko k obraně země a k armádě, znamená to podporovat vládu, která hájí současný stav v Evropě a znamená to i takovou maličkost, jako vstát, když se při zahájení parlamentu hraje hymna nebo vzdává pocta prezidentu republiky, a ne zůstat provokativně sedět, zatím co v Moskvě stojí při téže příležitosti sovětsí vojáci v pozoru a Litvinov drží klobouk v ruce.

Rozumí se, že nejde všechno najednou. Ale stydlivé náznaky už se i u nás vyskytují. Právě v době Benešova pobytu v Rusku vyšel v „Rudém právu“ článek Ottý Synka, věnovaný problému bezmála už klasickému, jednotné frontě, kde bylo možno čísti toto: „Ve svých nabídkách jsme zdůraznili, že považujeme pro dělnickou politiku za výhodnější odchod socialistů z vlády. Současně však jsme zdůraznili, že tento odchod nečiníme podmínkou společného postupu ve všech otázkách, které lidu přinesou sebemenší prospěch“. Několik dní na to mluvil v debatě o vládním prohlášení v poslanecké sněmovně Šverma a pronesl tvrzení, které se sice nesrovnává se skutečností, ale které má jistou cenu aspoň jako dobré předsevzetí, že totiž prý komunisté nikdy nekladli rovnítko mezi fašismus a demokracii. Mimo to ujišťoval socialisty, že mohou počítat s komunistickou podporou ve všem, co poskytne pracujícím lidu jakýkoli prospěch. Máme sice nedůvěru ke komunistickým představám o prospěšnosti, ale nemůžeme proto nevidět, že se tu konají namáhavé pokusy o postupné otočení fronty. Kdyby se našla nějaká velká španělská stěna, za níž by mohl tento obrat býti proveden v skrytu před všetečnými zraky veřejnosti, byla by nepochybně vítána.

Nesmíme si zatím od tohoto obrácení slibovat nějaké praktické výsledky. Komunistická strana se tak dlouho vylučovala ze státního organismu, až se jí to dokonale podařilo. Podobá se opouzdřenému novotvaru, který vězí izolován v národním těle a o nějž se nikdo nestará, protože nyní ani neškodí ani neprospívá. Bylo by potřebí dlouhé a obratné práce k tomu, aby si občané zvykli vidět v komunistické straně pozitivního politického činitele. Bylo by k tomu především potřebí jasna v komunistických hlavách a dostatečné upřímnosti, která by dovedla otevřeně zúčtovat se starými omyly a zřetelně vyznačit nové směrnice. V tolik velkých věcí nesmíme zatím u komunistů doufat. Ale spokojili bychom se, kdyby byl aspoň učiněn konec oné skandální nauce, která tvrdí, že socialisté jsou spojenci fašismu a že je tedy třeba nejprve odklidit tyto spojence, aby se komunismus mohl vrhnout na samého nepřítele. Tváří v tvář skutečnosti, která poučuje, že po odstranění socialistů a demokracie už komunistům nezbylo ani kousek místa, odkud by se ještě vůbec mohli někam vrhat, měla by být tato provokace zdravého rozumu sprovazena se světa a mělo by býti otevřeně řečeno: „Mýlili jsme se a proto odvoláváme.“

doba a lidé

Nils Quist:

Němečtí vězňové vyprávějí...

Utichly řeči o koncentračních táborech, nejkonzentrovanejším útvaru nacistické německé skutečnosti. Svět si na ně zvykl. A to tím rychleji, čím lépe dovedli vládcové Třetí říše zaměstnávat a upoutávat mimoněmeckou veřejnost novými a novými „překvapeními“.

Přesto dalo ministerstvo propagandy — s ohledem na cizim — pokyn svým stvrám, aby potlačovaly zprávy o úmrtích v „káznících Třetí říše“.

Oběti.

Naposledy oznamovala ještě Úřední německá zpravodajská kancelář 9. července 1934 smrt známého spisovatele Ericha Mühsama v táboře Plötzensee. „Sebevraždu“ udal Göbbels za příčinu smrti. Za několik dní mohla Mühsamova žena, která uprchla z Německa, dokázati několika přísedními výpověďmi očitých svědků, že její muž byl umučen zvířeckým způsobem. Ale od „Mühsamova případu“ zmlkla Německá zpravodajská kancelář jindy tak hovorná, jde-li o další úmrtí v koncentračních táborech. „Zastřelen na útěku“, tuto kdysi stálo rubriku byste dnes marně hledali v nacistických novinách. Režim se může ovšem dnes vzdáti vraždy a zabití méně nežli kdy jindy. Zatím se však naučil v mezidobí, jak vraždit bez nápadnosti a jak zabíjeti bez hluku. Jeden z mnoha příkladů: Před několika dny hlásil usměrněný Berliner Tageblatt úmrtí režiséra jménem Nile. Za příčinu smrti udal list „srdeční mrtvici“. Ač dobře zpraven, zamlčel svým čtenářům, že tu jde o bývalého sotva třicetiletého režiséra berlínského dělnického kolektivu „Mladé lidové scény“, jenž se spisovatelem Ossietzkyem zažil na vlastním těle kázníkové metody hnědých barbarů a konečně podlehl jejich fyzickým následkům.

Von Ossietzky a s ním mnoho tisíc německých bojovníků za mír a svobodu je dnes ještě proti veškerému právu za zdmí žalářů, vydáno na život a na smrt, na pospas zvůli hnědých žoldáků.

Tyto oběti německého fašismu zaslouží, aby bylo pro ně opět burcováno svědomí světa. Dosažení tohoto cíle přispějí znamenitě tři zprávy právě vydané, v nichž zaznamenali Němci postizení ochrannou vazbou své hrozné zážitky a zkušenosti.

Herec v koncentračním táboře.

„Nepolitickou zprávou o zkušenostech“ nazývá herec Wolfgang Langhoff své záznamy („Die Moorsoldaten“), ježto je sám jako člověk nepolitický prost ve svých úvahách všech ohledů stranických. Ukazuje toliko bez retuší tak, jak je zažil, lidí a moci, s nimiž se setkal za 13 měsíců vězení. Nikoli v každé hnědé košili vězí zvíře, dovídáme se, nikoli v každém komunistickém, sociálně demokratickém, židovském vězni hrdina.

Langhoffova potřeba počestnosti přesahuje při tom meze oportunity: setrváváje při skutečných jménech jednajících osob, při určení místa i času, ohrožuje proti své vůli několik úředníků, kteří byli jemu a vězňům přátelsky nakloněni. Tato neobratnost by byla s to utvrditi pravdivost knihy, kdyby vůbec ještě takového důkazu potřebovala. Avšak po několika stranách četby v této prosté, neokázalé, ale tím otřásavější zprávě ví čtenář: tu se říká pravda a nic než pravda.

Herec Wolfgang Langhoff, o jehož „arijské rasové čistotě“ není vůbec pochyby, děkuje za seznámení s německými nacistickými kázníci toliko příslušnosti ke zcela zákonné sociálně vědecké společnosti a své účasti z povolání na dělnických představeních.

Zatčení ho vytrhne z úspěšné dlouholeté činnosti režisérské a herecké na düsseldorfských městských divadlech. 28. února 1933 — den po požáru říšského sněmu — je dopraven na düsseldorfské policejní ředitelství. Langhoff, jež zbičovala za vazby tlupa údernických vrahů do polomrtva, neomezuje se na líčení spáchaných ohavností. Přízvuk jeho knihy je spíše v záznamu odporu, f o r e m d u c h o v n í h o odporu pomalu se vyhraňujícího, jímž se stavěli svým mučitelům na odpor vězňové fysicky úplně bezbranní. Zejména v koncentračním táboře Börgermoor, do něhož je převezen Langhoff po pětíměsíční vazbě ve vězení, nachází nezlomený duch druhů možnosti k bojovnému spojení. Už volba velitele světnice, který je volen vězni starým demokratickým způsobem zdvižením ruky, vyvine se v politickou demonstraci, když zvolený — nejlepší politická hlava baráku — ukončí volbu krátkým prolovem. „Čím silnější tlak zvenčí, tím užší naše vnitřní soudržnost“, zní jeho devisa.

Není možné ani přibližně tu shrnouti v plnosti, o čem vypráví kniha. Člověk musí číst i, jakého rázu je „domácí řád“, jež udílí vězňům sukovicí úderník s příznačnou předdívkou „Zavěrák“, jak člen obranných oddílů (SS) nutí „žertem“ třiašedesátiletého židovského vězně, aby jej ustanovil universálním dědicem, co je to práce v rašelinisti. Člověk musí číst, jak autor uspořádáním představení „Cirkusu Koncentracani“, jež založil, vytvoří lidský poměr mezi zajatci a strážní, jakým způsobem protestují „rašelinní vojáci“ proti zastřelení druhu, čím si získají „renomování bonzové“ Fritz Ebert, Mierendorf, Leuschner v táboře úctu komunistických vězňů, jak se stalo, že Börgemoor měl už v říjnu 1933 svůj 30. červen, co míní Třetí říše výrazem „potírání remeslného zločinu“, proč člen obce „Vážných badatelů o bibli“ zakázal Pánubohu říkati „Heil Hitler“, na konec však zákaz přestoupil.

Stejně bez udání důvodů jako při zatčení je Langhoff 31. března 1934 propuštěn z vězení v Lichtenbergu, v němž ztrávil poslední tři měsíce. Po třináct měsíců se v Německu pokouší marně nalézt práci. Pro jeho „minulost“ se rozbíjejí všechna jednání a po výluce z organizace (Deutsche Bühnengenossenschaft) je jasné, že v Německu už nenajde nikdy práci jako herec. Když mu nabídne curyšské divadlo engagement, přejde ilegálně německo-švýcarskou hranici (německá policie mu odepřela vydati pas). „Platí-li moje láska Německu, proč jsem napsal tuto zprávu?, táže se sama sebe Langhoff na konci svého nesentimentálního, věčného líčení. A dává si odpověď: „Protože to, co se děje nyní v Německu, není Německem, leda jeho částí, ošklivou částí Německa. Neboť oni, kdo mají dnes plná ústa lásky k vlasti, německé bytosti, německého rázu a jejichž zbraněmi jsou vražda, zrada a všechny temné pudy barbarství, jmenují se neprávem nejlepšími syny své vlasti. Čas to dokáže.“

Dva socialisté.

Oba ostatní autoři označují své zprávy o mučírnicích Třetí říše za „romány“. Toto označení by mohlo mýlití potud, že by se mohl dáti svěsti čtenář k domněnce o plodech fantazie. Ve skutečnosti se tyto „romány“ neliší ve svém s k u t k o v é m o b s a h u od záznamů Langhoffových.

„Vylíčil jsem, co jsem sám viděl a zažil. V tomto románě není vymyšlené osoby“, zdůrazňuje autor „Zkoušky“ (Prüfung), spisovatel Willi Bredel, jasně v úvodní poznámce. Že dal on i Richard Billinger, autor „Vězně číslo 880“ („Schutzhäftling 880“) svým zážitkům formu románovou,

Je vysvětliti snahou zvýšiti plastiku zprávy, ukázati celost místo jednotlivického úseku.

Co však odlišuje Bredela a Billingera zásadně od Langhoffa, je jejich původ: jsou to staří bojovníci dělnického hnutí. Tato skutečnost se projevuje i v jejich knihách. Trvalému dojmu Langhoffovy „nepolitické zprávy o skutečnostech“ neodolá ani žádný nepolitický čtenář, oba romány o skutečnostech najdou zato nejvíce ohlasu u třídně uvědomělého dělnictva.

Richard Billinger upadne jako ilegální bojovník do spárů tajné státní policie. Za dvacetosm dní se pokouší z něho dostat doznání ve svém středisku, v pověstném „Columbiahaus“ v Berlíně. Billinger se už stává svědkem a obětí zdokonalených metod mučedníků, jimiž se má zlomit ve vězni mravní odpor. A jen myšlenka na druhy, na společnou věc, mu pomůže snášeti nepředstavitelná muka.

Po věznění v Columbiahaus jde Billinger na pětiměsíční pobyt do tábora v Hubertsburgu. V jeho realistickém, často velmi drastickém líčení jsou značně obohaceny naše vědomosti o všedním dnu v koncentračním táboře. Je tu vyčerpávajících zpráv od jídelního lístku až po politické rozhovory na latrině, od rozkladných zjevů mezi vězni až po rozklad stráže působením vězňů, o šikanujících apelech a krvavých „výsleších“, o návštěvách cizích novinářů a otázkách pohlavních, o rozporech mezi důstojníkem ochranných oddílů a úderníkem, „radikálním“ a „umírněným“ nacistou. Sadisté, vyřídění, konjunkturisté, slaboši, ale i zaslepení proletáři na cestě k poznání „beefsteakové“ (zevně hnědí, uvnitř rudí) mezi mužstvem úderních oddílů, a mnoho přímých milých typů mezi zajatci je vypodobněno plasticky a názorně.

Billinger se chová podle slavného slova Eugena Levinése před bavorskými katy: „My revolucionáři jsme jen mrtvolky na dovolené.“ Po propuštění zahajuje opět Billinger přerušovanou ilegální práci. Hrůza nebyla silnější, nýbrž myšlenka.

K témuž závěru dochází Willy Bredel ve „Zkoušce“.

Willy Bredel není neznám ani jako bojovník, ani jako spisovatel. Už před deseti lety vystupoval mladý kovák na veřejných schůzích nacistů v Essenu a v Dortmundu proti Goebbelsovi a hnědé frázeologii. „Jste řádný chlap. Je cítit vaši poctivou vůli. Budete brzy v našich řadách,“ pravil Goebbels tehdy Bredelovi na konci schůze, „a neprijdete-li k nám v letech bojů, přijdete přece. Až zvítězíme, až uvidíte, že to míáme poctivě.“

Jak se vedlo „řádným chlapům“ po vítězství Goebbelsové a jemu podobných, ukazuje Bredel ve svém dokumentárním románě. „Názorné vyučování“ pocítil Bredel 13 měsíců — z toho 11 v samovazbě.

1. března 1933 přišel do ochranné vazby, když ještě předěšlého dne mluvil v sociálně demokratické volební schůzi pro jednotnou frontu protifašistickou.

Do srpna 1933 konali stráž v káznici Fuhlsbüttel staří zřízenci. Teprve potom byla káznice změněna v koncentrační tábor a stráž vyměněna pověstným „komandem pro zvláštní úkoly“ a hamburským námořním ochranným oddílem (SS-Marine Sturm).

Bredelova zpráva začíná tímto okamžikem. Jeho zážitky a zkušenosti se ve skutečnostech nijak neliší od Langhoffových a Billingerových. Tato úplná shoda mezi záznamy, které byly pořízeny nezávisle na sobě, v různých dobách, na různých místech, je nejen s to rozptýliti poslední pochyby příznivců nacistů o pravdivosti zpráv, je kromě toho dokladem jednotného, záměrného postupu hnědých katovských hrdinů.

Co značí „státně občanská výchova v duchu národně socialistickém“, vysvětluje působivě se scény v Bredelově knize.

Zkrachovaný student dá nastoupiti „dělníky hlavou“ mezi vězni a udílí jim pedagogickou lekci.

„Vrchní vůdce tlupy Harms se vypne ve feldveblvské póze před prvním, drem Kalkrauchem.“

„Kdo to byl Lenin?“

Vězeň se na něho podívá udiven a hledí potom tázavě do obličejů okolostojících druhů.

„No, bude to brzy?“

„Lenin? Lenin?“ Lékař hledá co možná nezaujatou a přesnou odpověď. „Lenin, Lenin byl předsedou rady lidových komisařů sovětského Svazu.“ Plesk — dostal hlučnou facku.

Harms přistoupí ke druhému, úředníku odborové organizace.

„Kdo to byl Lenin?“

„Vůdce komunistů.“ Plesk — druhá facka byla udělena.

Přichází na řadu kancelářský pomocník. „Kdo to byl Lenin?“

Postrašen, očekáváje každý okamžik facku, zakoktá: „Lenin... Lenin byl... já nevím.“

Plesk! Plesk! Kancelářský pomocník dostane dvě facky. Harms má zato, že musí vědět, kdo to byl Lenin.

Jsou tázání oba zaměstnanci. Jeden odpovídá: „Lenin byl zakladatelem Sovětů.“ Druhý: „Druhý: „Lenin byl žid.“ Oba dostanou facku...“

„Kdo dá správnou odpověď, smí si sednouti tam do stínu u zdi.“

Hra otázek a odpovědí začíná znova.

„Kdo to byl Lenin?“ Lékař uvažuje už celou dobu co chce jen slyšet? Žid bylo už řečeno a nebylo to ani správné. Odpoví: „Nepřítel Německa.“ Sotva to řekl, udeří zkrachovaný student zajatého lékaře opět do obličje.

Odborářský úředník uvažuje příliš dlouho a je bit, nežli vůbec co řekne. Kancelářský pomocník koktá: „Lenin byl — hrozný člověk.“

Po obličejích úderníků se šíří úsměšek. Také Harms se usklebuje:

„Jak to, hrozný muž, přesněji!“

„On byl... revolucionář.“

Plesk — a kancelářský pomocník zapotácí se několik kroků na stranu.

„Kdo to byl Lenin?“ Jeden ze zaměstnanců mluví: „Komunista.“

A dostane druhou facku. Jiný zadrmlol něco nesrozumitelného a dostane rovněž ránu do obličje. „Vy svinští chlapi,“ vrčí Harms, copak nevíte, kdo to byl Lenin. No, já vám to řeknu. Byl to náčelník lupičů, nemrava, masový vrah. Zpátky do dřepu. A hne-li se někdo, proženu ho po dvoře, až se mu bude voda v zadnici vařit.“

Bredelovo líčení předčí umělecky daleko vše, co bylo dosud napsáno o německých koncentračních táborech. Jeho spisovatelské prostředky jsou bohaté a rozmanité. Nepopisuje jen to, co vnímáme na povrchu, prosvěcuje i srdce a mozky jednajících osob z obou politických táborů. Nevyrostil jen člověk Bredel, jako většina jeho druhů osudu, tvrdou zkouškou, také jako spisovatel.

Billinger, Bredel a Langhoff vykonali v emigraci — vzhledem na únosové metody Třetí říše — nasazením vlastního života vlasteneckou povinností: ukazujíce tuhý, rostoucí odpor proti hnědemu terorizujícímu režimu právě tam, kde se čeká nejméně. Tím sňali pro mnohé neinformované lidi za hranicemi německými se svého národa odium pasivní otrockosti.

Život a instituce

Edmond Konrád:

O brannosti a kázni

(Myšlenky nepolitického záložníka.)

Tehda na podzim, při demonstracích pro insignie, dva mládenci, ozdobení trikolorami (nebo co se to nosilo), u Vodičkovy opustili shluk. Šel jsem náhodou před nimi, měli jsme stejnou cestu. Vyslechl jsem jejich nesmluvné názory na Němce, na židy, na marxisty. Předěšli mě poblíž Karlova náměstí, ale náhoda zas nás svedla za mím: naproti všeobecně nemocnici, kde za mříží Halbhuberova kdysi Garnisonsspítalu vojáci ve dvoře cvičili salutýrky. Oba vlastenečtí junové chvíli

se na ně dívají, potom jeden vece: „Fuj, to by se mi chtělo tyhle voloviny. Za nic bych nešel na vojnu.“ A druhý: „No, já jsem rád, že jsem tomu ušel. Když se pomyslí jen na ty blívaniny, co jim dávají žrát!“

Citím se studentstvu povinen ujištěním, že ti dva mi na studenty nevyjadali. Podle vzhladu se mi zdáli spíše tím, čemu se po pražsku říká „sígr“. Nebylo věru proč brát jejich trikoloru příliš vážně. Tím víc mě však na nich mrzela. Nerad vidím trikoloru branou nevážně. Ale zatužil jsem tenkrát, že v našem předválečném antimilitarismu, kromě zásad a nenávisti k Rakousku, byla rozpuštěna kalná krupěj citové nečistoty, pro kterou mi chybí název. Přistihl jsem českého, především pražského člověka ne pouze jednou při této citové nečistotě, podivně nemůžné. Je v ní směr drzosti a zbabělosti, surovosti a pohodlí, křiklounství a sentimentality, změkčilosti a násilí. Ale hlavní příchutí jí dává zarputilá nevěle k jakékoliv kázni: neschopnost sebezapření, střízlivá zdobnělina ruského „bezectí“, trapná subjektivita bezpáteřnosti. Sotva kdo, nejméně pak prostý a primitivně citový vlastenec popře, že s výbuchem lásky k vlasti, třebať tak nevidomým jako byly bouře pro insignie, skoro nerozlučně, ba takřka až do ztotožnění se druživá ochota, třebať jen okamžikem vznícená, za tu vlast se bít, případně umřít: dulce et decorum est pro patria mori. Viděl jsem o těchže demonstracích hlouček, jenž zpíval: „Šablenka brúšená, to je moje žena...“ Nicméně necelý kilometr od místa, kde se účastnili vlasteneckého projevu, oba trojbarevní mládenci místo vojenských zálib před tváří branné moci s hnusem dali najevo nejprimitivnější výraz antimilitarismu z pohodlí. Vojna zajisté není zadělávané telecí a salutýrky nepatří k nejdouchaplnějším způsobům, jak zužitkovat čas. Nicméně náležitě asi k nejnevinnějšímu a nejneškodnějšímu, co služba vojenská žádá. A bývají to právě všelijaké vojenské parádičky i efektičky, jež v mládeži probouzejí militarismus. Fašismus vydatně této jejich vlastnosti uměl využít. Nemýlím-li se, i mládež Národního sjednocení hověla (a snad ještě hovějí) některým pozdravným i pochodovým způsobům, jež se podobají vojenským. Proto mě projev obou trojbarevných mláďenců dvojnásob zarazil. Ale ať se nezdá, že zamýšlím jen šlapat na paty určité politické skupině. Stal se prý tenhle případ:

Záložní důstojník, povoláný do služby, potká tři vojáky, oblečené tak proti předpisu, že zřejmě z kasáren utekli. Důstojník náhodou přešel tak zvanou „štáru“, která se za rohem již blížila. Věděl, dopadne-li ty tři, že je zatknou, a chtěl zamezit, za bílého dne a na veřejné ulici, ostudu. Zastaví tři provinilce, vytkne jim, co zanedbali, a důtklivě jim poradí, aby kvapně zmizeli. Ale jen je zastavil, sběh lidu, reptání, a pražské obecnstvo zaujalo hrozivý postoj „proti té sekatuře“, proti „štrébřovi, který se chce vytáhnout na hřbetech ubohých lidí.“

Jestli pak by se totéž obecnstvo takhle ujalo tří sokolů, kdyby jim něco vytkl bratr náčelník?

Podívejme se trochu na to obecnstvo.

Také ti dva trojbarevní mládenci byli z toho obecnstva. Jeden z nich shledával salutýrky „volovinou“. Nepochybují, že týž mládenec, vejde-li k holiči, zapomeně pozdravit, a strčí-li na ulici do někoho, místo „pardon“, řekne nevrle „no ták!“ Řídí-li náhodou auto,

pravděpodobně řve na chromou stařenu: „Bábo jedna zatracená, vostaň doma!“ S jinými řidiči určitě vyměňuje v řečnických závodech květnatý příval nehomerských nadávek. Má-li milou, rád se k ní chová nerytířsky, v hádce ji i praští. Potom třebať pláče, aby mu odpustila, neboť má jinak, lidově řečeno, dobré srdce. Kdyby se, čehož mu za nic nepřejí, někdy ocitl v soudní síni, napíše o něm Poláček a Němec každý rozkošnou soudničku.

Možná by ji napsali i o tom druhém. V jejich soudních lidech tuze často důležitě rozmlouvají o jídle. Český člověk, přes svou nijak jemnou kulturu kulinarní, bere jídlo nadmíru vážně. „Tak co si dáme?“ je pro něho otázka důležitější než otázka sociální. A řešívá ji bez lidské kázně. Či neznáte ty hlavy rodiny, které manželku před dětmi peskují, že ta vepřová není dost prorostlá? Ty debaty při jídle o jídle? Dítka do nich činně zasahují svým: „Tohle já nejím!“ Uctivě vyjednávají maminky: „Tak co bys radši?“ Demokratické vyjednávání nejen o jídlo stává se v překvapivém počtu rodin výchovnou soustavou. Ne že by se u nás nerozkazovalo. Rozkazuje, křičí a štulcuje se hodně. Ale nic se tím nemyslí. Každé inteligentní čs. dítě ví, že rozkaz ještě neznamena poslechnout. Bude se vyjednávat. Kápne nějaká ta čokoládová kompenzace. Nebo se na konec prostě povolí. Kdo by se s dětmi pořád zlobil, člověk také chce mít svůj klid. Nemýlím-li se, dopadá to v politice a ve státní správě nejednou právě tak. Říkal jeden důstojník: „Německá stráž ve bráně nepustí. Maďarská, pustí-li, učiní hlášení. Česká hrubě zbraňuje, pak vyjednává, na konec pustí.“

Jsme ku podivu ochotni, jednat po straně, dělat z pravidla výjimky: „No, pro jednou...“ až pro samá „jednou“ z pravidla nic nezbude, a pravidlem se stane na konec výjimka. Myslím, že jsme vyrobili řadu zákonů jen proto, poněvadž se ty staré neplnily.

Obecnstvo, jež zaujalo hrozivý postoj proti „štrébřovi“ a jeho „sekatuře“, postrádá pudy solidarity s institucemi. Překypuje pudem solidarity právě obráceným. Nemíní vážně své rozkazy dítkám. Ohražuje se co nejvážněji proti rozkazům, jež jiní jeho dítkám dávají: „On se profesor na něm mstí, dal mu pětku pro takovou hloupost, jestli se Orinoko vlévá do Tichého nebo do Atlantického oceánu! Co pak tohle to dítě bude někdy v životě potřebovat?”

Je známa fráze sportovních referátů, že „soudce byl stranický, a obecnstvo zaujaté.“ Ve skutečnosti hráči prostě zase jednou nevěděli, jestli se Orinoko vlévá do Tichého nebo do Atlantického oceánu. Nevěděli, co je výkon pro výkon, povinnost pro povinnost, čest pro čest. Je nám pak, zdá se, neznáma hrdost hesla: „Zatít zuby, hlavu vzhůru, a usmívat se dál!“

Kdo by psal symptomatiku české psychopathologie, tomu by se zde asi rozestoupila ve tři kapitoly: Polemiky. Soudní síň. Žákovské sebevraždy.

Vynechme polemiky politické, zejména tisku bulvárního. Tento třetí stupeň hrubství, nepravé, překrucování a pomluv se pocituje jako profesionální. Pochybují, že pisatel soptícího či jedem stříkajícího článku při psaní sám soptí či stříká jedem. Nepochybně je stejně vnitřně pokojný jako zupák, jenž na kasáren-

ském dvoře služebně zuří. Pro námět kázně a sebezapření přijde v úvahu jen čtenář, dostatečně nesoudný, aby s ochotou osobně věřil, co novinář neosobně a bez víry napsal. Bývá to týž otec, táž matka, jež byla přesvědčena, že profesor se tím Orinokem na jejím dítěti jen mstí. A bývá to totéž dítě, čs. fanoušek, jež věří sportovnímu referátu, že soudce byl stranický, obecnstvo zaujaté. Bude totéž věřit, s užírajícím záštitím, o každém svém nadřízeném: o šéfovi, o rotmistru, o generálech, o vládě, o státě. Bude rozhořčeně solidární proti nim, s ostatními dětmi, s obecnstvem — a bude žít v ilusi, že je solidární s národem, případně s lidem.

Soptící či jedem stříkající novinář nemusí být vždy neosobní. Vyskytuje se čas od času zneužití k účelům soukromým: někdy anonymně, jindy poloanonymně. Nezřízená reklama, nepřímé vydírání, sklon k mystifikaci. Zažili jsme placené „kritiky“, fingované interviewy. Slepá potřeba úspěchů za každou cenu, i za cenu nejen klamu, nýbrž naprostého sebeklamu. Nesolidnost nekázně bez mezí, šťastné každým zdáním, spokojené, sype-li jen písek do očí; bohorovně nedůtklivé, zavádí-li o zrnko skutečnosti, mravně rozhořčené, poruší-li její ilusi jen krůpěj pravdy.

Pro můj námět přijde v úvahu jen to, že takový iluzionismus bývá trpěn celkem bez trestu. Ví se to. Hromuje se. Hrozí se. Ale dítě tohoto druhu inteligentně umí v pravý čas a na pravém místě brečet. Je vždy zásobeno starými chudými rodiči nebo nemocnými dětmi. Nestačí-li to, jsme mistrní virtuosové v umění, se nervově zhroutit. Ale o tom až při soudní síni a při zákovských sebevraždách. Teď o polemikách.

Karel Čapek ve „Dvanácti figurách zápasu perem“ popsal metodu čs. polemiky. Já bych se chtěl pokusit o její psychologii. První její znak bývá nedostatek chladné krve. Silná slova místo silných fakt. Potřeba odpůrce ranit převládá nad potřebou usvědčit (což je jediný smysl polemiky). Potřeba mít vrch převládá nad potřebou mít pravdu. Potřeba usvědčit je potřeba pravdy a rozumu. Potřeba ranit a mít vrch, je potřeba čistě citová. Taktéž citovou, neukázněnou, subjektivní jeví se zábrana, která protivníku odpírá zdvořilost. Čs. polemik obyčejně na protivníku nenechá chlup. Francouzský a anglický napřed mu přizná všechny jeho kvality. Vyvší si s ním i svůj úspěch. Ukáže, že se nebije s lečkým. Zamane-li si čs. polemik ho napodobit, připomíná někdy předměstského herce ve fraku, an hraje anglického lorda. Příznačná podrobnost: na rozdíl od tisku západního není zvykem u nás, užívat o osobách slova „pan“. Píše se: „ministr dr. Beneš“, píše se „Karel Toman“, píše se „Čapek“. Ale jak máte s někým polemiku, hned jste „pan“. Píše-li někdo třebas o „hrách páně Konrádových“, přeje si projevit mně i jim svoje opovržení. Pravděpodobně o několik řádků dále už budu „vrtichvostem“ a „spisovatelem třetího řádu“. Tím se ovšem mohu stát i z důvodů politických, na příklad, jestli jsem podepsal manifest spisovatelů.

Čs. polemikovi bývá odpůrce tím, čím čs. rodiči ten profesor s tím Orinokem, čs. dítě stranický soudce, šéf (čili „starý“), roták, vláda, stát.

Dobrá polovina čs. polemik je zbytečná. Pro kočičí chlup. Skutečná kočka zatím uteče.

Dobrá polovina, ba možná drtivá většina procesů pro urážku na cti je taktéž zbytečná. Rád bych statisticky věděl, nemá-li ČSR v Evropě rekord pro urážku na cti. Čtete Poláčka a Němce. Tvrdívá se někdy, že dobrý soudnickář si svoje soudničky vymýšlí. Je-li tomu tak, tedy tito dva tvůrčí umělci vystihují českého člověka v jeho bezuzdně malicherné citové nekázni. Ale prokázaně si nevymýšlejí všechny ty případy vražd a pokusů vraždy z nešťastné lásky, ze žárlivosti. Mívají skoro stereotypní schéma: nechtěla ho, nedal pokoj, plakal, vyhrožoval, chtěl zemřít, stříl na ni, bodl ji. Nebo: sváry, týral ji, odstěhovala se, dolézal, nutil, hrozil, vraždil. Jaká spousta hysterických, neurastennických, nemužných mužů! Jsem za svou osobu té víry, že každý z nich říkával v dětství: „Tohle já nejím!“ Že každý z nich se hádal pro vepřovou nedost prorostlou. A každý z nich „by nežral ty blívaniny“. Každému z nich salutérky jsou „volovina“.

Kdo ví, na konec ty salutérky ani taková volovina nejsou. Ale s touhle domněnkou budu pravděpodobně tuze osamělý, naprosto nepopulární, venkoncem neoblíbený (o jiných příčinách nemluvě).

Možná ten, který střílel na milou, už kdysi jako žáček spáchal pokus sebevraždy. Rozumí se, zase pro to Orinoko. Některému se ta sebevražda povedla, poněvadž v dětském zápalu si na ni hrál příliš opravdově. Některému se mazaně nepovedla. Priviléžovaný otec, muž velmi hodný, polovzdělaný a podřízeného zaměstnání v jistém státním ústavě: „To byste nevěřil, jak je můj kluk na čest! Já ho vůbec nesmím trestat! On se mi věšel pro vysvědčení! Já ho v poslední chvíli sundal s hřebíku, věříte? Už byl celý modrý. Jenže teď nevím, co s ním. Rád bych ho dostal k nám. Ale on chce k letcům.“ Mezi jeho pokusem o sebevraždu a tímto úmyslem jsou čtyři roky. V těchto čtyřech klackovských letech nebylo otcí možno ho trestat. Máte chuť, pozorovatelé, létat s tímto příštím letcem?

Pravil pak onen otec: „U nás to máte těžké, samý byrokratismus, no, příšerné voloviny. Já nevím, co si nahoře myslejte.“ Tak oněhdá vám přišel rozkaz, že se ta a ta věc, no, hotová formalita, mění se zpětnou platností, a že to máme ve všech přehledech, i v těch starých předělat, věřil byste tomu? Taková zbytečná práce ohromná! To se ví, jsme si všichni řekli, že nás ani nenapadne to dělat!“ Všecek zkoprněl odpovědí: „Vy přece za rozkazy neodpovídáte. Vy odpovídáte za jejich provedení. Jak dokážete, že rozkaz byl špatný, když ho neprovedete? Selže-li to, tedy řeknou nahoře právem: bylo to špatně provedeno.“

Čs. dítě je furiant. Ono si zamane a věší se. Zamane a střílí na milou. Zamane a nesplní rozkaz. Co se může stát? Když tě dopadnou, tak se nervově zhroutíš. Čs. dítě je interesantně neurastennické, privilegovaně hysterické, hluboká slovanská citovost, něžná holubičí povaha.

Teď mám na srdci i na jazyku něco choulostivého. Jistý vědec, velmi vynikající, muž nad jiné moudrý a mužný, se v rozmluvě s ironií vyslovil, „o té naší humanitě“. Na otázku, co má proti ní, odvětil: „Protože si ji berou za záminku, aby dělali z lidí onuce. Já jsem pro tvrdý život. My dost neotužujeme národ. Pipláme

se přesně s jeho vadami, jako by v nich tkvěla jeho cena.“

„Humanita“, „lži-humanita“, „lži-humanitářství“ je ob-
 ěbený protisociální argument, vítaná protipokroková
 nadávka pravice. Míří se jí ovšem na Masaryka. Byl by
 holý přepych, z jeho spisů a života provádět důkaz,
 jak nepodobná je humanita tohoto muže z ocele všemu,
 co by lidi mohlo měnit v onuce. Naopak se lze obávat,
 že mezi jeho nepřáteli ti, kdo bývali jeho přátelé, si
 zmenáviděli jeho humanitu, protože na jejich citlivko-
 vou osobní sebelásku její kázeň byla příliš tvrdá. Ne-
 lze ani národní nekázeň, která ve jménu národa si jezdí
 pro vzorečky do Berlína či šplhá na cizích vysla-
 nectvích o peněžitou podporu na účely z míry málo
 obecné, mít za doklad sebezapírání příznivějšího, než
 ukládá humanita. Čte-li pak se politicky slovo „lži-
 humanita“ po zpátku jako „Na chudý lid musí být přís-
 nost“, stačí dodat: a na bohatý teprv.

Dlužno mít za to, že obecnost, jež zaujalo hrozivý
 postoj proti „sekatuře“ a „štrébroti“, nezaujalo tento
 postoj pod rozkladným a nenárodním vlivem humanity
 Masarykovy. Tomuto obecnostu by naopak její vliv
 patrně vydatně prospěl.

Přes to přese vše onen vědec pravil: „Berou si ji za
 záminku, aby z lidí dělali onuce.“ Není pochyby, že
 tito blíže nejmenovaní „oni“ existují nejen mezi těmi,
 kdo Masaryka nemilují, ale i mezi těmi, kdo Masa-
 ryka milují. Je už osud velikého člověka, že malí
 berou jméno jeho nadarmo. Tak jako z Einstei-
 novy fyzikální relativity přes polovzdělaná nedo-
 rozumění se vyvinula morová rána „relativity“ ja-
 ko oprávněné mravní vlnosti a snášlivosti, tak
 i Masarykovy humanity se povrchně zneužívá k omluvě
 každé méněcennosti. Stalo se, že kdosi soukromě ovliv-
 ňoval kritika, aby „netrhal“ jisté cituplně neinteligent-
 ní dílo: „Ono je to ovšem slabé, ale je to tak huma-
 nitně cítěné.“ V českém písemnictví a v českém veřej-
 ném myšlení by se našlo kolik tak zvaných problémů,
 jejichž umělecké či myslivé řešení je „ovšem slabé, ale
 tak humanitně cítěné.“ Není vám nápadné, kolik čes-
 kých děl má hrdinou egocentrického slabocha muže me-
 zi silnými ženami? Nebo třeba mezi stejně slabými.
 Ale slabocha.

Stará pravda: kdo neumí poslouchat, neumí rozka-
 zovat. Onen otec, jenž se zlobil na ten rozkaz se zpět-
 nou platností, že je to hotová formalita, která zbyteč-
 ně dělá ohromnou práci, měl na konec možná pravdu.
 Neboť kdo ví, ti, co ty rozkazy dávají, dost se nestarají,
 jsou-li účelné a proveditelné. Nestarají se, protože sa-
 mi kdysi rozkazy, jež dostávali, prováděli špatně. Ne-
 mají spolehlivou zkušenost, co jde, a co ne — poněvadž
 u nich šlo všechno stejně nijak. Nezapomenu na nad-
 řízeného, který s oblibou ukládal podřízeným mimo-
 řádné úkoly, které během úředních hodin měli dělat
 ve volných chvílích.“ Mimo jiné tomu muži chyběla ja-
 kákoliv míra pro čas.

V Rakousku se tomu říkalo „Schlamperei“. V ra-
 kouské armádě za války byl ke každému rozkazu pře-
 dem vztah ironický. V jednom armádním velitelství se
 notoricky citovalo okřídlené slovo vyššího důstojníka
 generálního štábu: „Alles Blöde kommt von oben“ —
 „Všechno blbě přichází shůry.“

U nás už zmlklo heslo „odrakouštit“. Místo něho se
 říká „Tohle za Rakouska taky nebylo“. Zapomíná se.

Pomalou některým přeochoťným by se stýskalo po ra-
 kouských egyptských hrncích. Neboť jak pohodlné,
 složit odpovědnost na utiskovatele a zatínat pěsti
 v kapse! Ale čs. „šlendrián“ vnuká vůči starorakouské
 „Schlamperei“ jedno kacířské podezření: byla ta ra-
 kouská „Schlamperei“ tak čistě rakouská? Nevnášel do
 ní své procentíčko duch českého šlendriánu, po staletí
 do ní vžitý?

Vece čtenář: a teď už pomalu něco o té brannosti.
 Ještě o ní nepadlo slovo. Omyl, prosím. Každé slovo
 na těchto řádcích je o brannosti. Říká se, že každý ná-
 rod má takovou vládu, jaké si zaslouží. Jistě má i každý
 národ takovou armádu, jaké si zaslouží. Je nejvýše na
 čase, aby čs. národ si zasloužil co nejlepší armádu. Pro
 všechny případy. Nemůžeme nechat čs. státníky, aby
 se sami dřeli s mírem za nás. A domnívám se, že čs. vo-
 jáci nemají lehkou práci se svými záložníky. Tuto prá-
 ci dlužno jim usnadnit. V moderní válce, ba i v moder-
 ním míru každý je záložník. Každý je voják, ať chce ne-
 bo nechce. Živelná pohroma, sopečný výbuch, země-
 třesení a povodeň se nikoho neptají, zda jsou salutýrky
 volovina, zda „ty blivaniny nežere.“ Aniž bohužel mu
 pomůže pozdní dobrozdání příštích dějepisců, že
 „soudce byl stranický, a obecnost zaujaté.“ Čs. dítko
 musí prostě vědět, zda se Orinoko vlévá do Tichého
 či do Atlantického oceánu. Čs. dítko jako takové sotva
 může mít přímý vliv na budoucnost tohoto státu, ná-
 roda a lidu, ale nepřímou má vliv rozhodující. Bude mít
 vliv kladný nebo záporný: podle toho, bude-li kladný
 či záporný jeho vztah k institucím, v nichž žije. Bu-
 de-li solidární s nimi či se svým pohodlím. Naplní-li
 je svou mužností a kázní, či svou chutí a nechutí. Pra-
 cuješ stále pro naši svobodu či proti ní: každým kro-
 kem, slovem i dechem. Začni tedy u sebe. Mužný český
 básník napsal, dávno tomu, cosi o mužích z křemene a
 o národě z kvádrů. A dnes není doba, abys byl z huspe-
 niny.

dopisy

Potřebují henleinovci konkrétnosti?

Vážená redakce!

O parlamentním nástupu Henleinovců vyslovily se české
 listy téměř jednomyslně, že zklamal. I v „Přítomnosti“ p.
 V. G. je téhož názoru, a doznávám, že s našeho českého,
 střízlivě demokratického hlediska má pravdu. Vytýká Hen-
 leinově straně, že neřekla nic konkrétního, zejména o úpravě
 poměrů Čechů a Němců, že nepřišla s iniciativou v otázce ne-
 zaměstnanosti v německých krajích, s plánem jak řešit jiné
 otázky hospodářské atd. Obávám se, že na takovéto kon-
 kretní podněty se strany S. H. P. budeme dlouho čekat.
 Ba zdá se, že nekonkrétnost a všeobecnost je
 právě jednou z podstatných vlastností této strany, se kterou
 musí naši politikové počítati. Ale musí počítati také s tím,
 jak projevy poslanců S. H. P. působí nikoli na nás a naši
 žurnalistiku, nýbrž na vlastní německé voliče a na čtenáře
 německých listů. A tu je nutno si všimnout, že časopis
 Henleinův „Rundschau“ jest s vystoupením svých „manda-
 tářů velmi spokojen, a to nejen v glosách, jimiž doprovází
 řečnické výkony jejich, nýbrž i ve všeobecné úvaze, kterou
 pod nadpisem „Trotz allem: Guter Auftakt“ uveřejňuje.
 Přičítá jim již za velikou zásluhu, že vzbudili pozornost a
 že parlament měl své veliké dny, kdy „nepřátelé strany“
 pilně poslouchali, nespokojivše se několika obvyklými po-

zorovateli. Podľa názoru pisateľa není samozrejme možno, aby s dneška na zítrek byly nasazený všetky síly pro blaho lidu. Ale prece jen došlo již nyní tak daleko, že sudetské Německo a jeho bída staly se všeobecným thematem diskuse. Vše přišlo jinak, než se čekalo; pštroší politika se neosvědčila. Ovšem podotýká pisatel „Politicus“ významně dále: v plenu se pouze mluví, pravá práce koná se venku, v denním životě! A mandataři strany dokázali, jak jsou spjati s tímto denním životem. Kdo nerozuměl jejich požadavkům a výstrahám, nerozumí vážné době, době nouze a převratu, myšlenke národní solidarity, přemožení kapitalismu a včlenění vši práce do účelného, odpovědného organismu. Poslanci strany podali důkaz, že budou bojovat všemi silami za vysvobození sudetského Německa z duševního i hmotného útlaču; vyložili, že všechny zákony nic neznamenají, dokud ve světě nadbytku jsou lidé ku práci ochotní vydání bídě. Pokud vládnu tyto poměry, je zbytečno mluvit o fair play nebo o nedůvěře. Kdo žádá důkazy, musí nejprve podat sám důkazy, že se chce přičiníti o odstranění bídy v pohraničí státu. Musí býti uznáno, že bídou sudetských Němců trpí celý stát. Poslanci strany nazvali věci pravým jménem a dali tak „nenuceným vzorným záčkům demokracie“ důležitou státněpolitickou lekci, která jistě ponese ovoce.

Nikde v celém článku není zmínky o Češích. Pisatel mluví jen o odpůrcích strany a obrací se spíše do tábora německých aktivistů. Nikde řeč o poměru Čechů k Němcům. Nikde zmínka o konkrétních podnětech. Naopak: nezaměstnanost a bída lidu je zaviněna dosavadním řádem a návrhy pro její řešení se čekají s druhé strany. Německý čtenář nesmí do důsledků domyslet, kam vlastně vede strážlivý rozbor hospodářských a sociálních skutečností, nýbrž ukazuje se mu, jací jeho mandataři jsou chlapíci, jak jejich vystoupení bylo úspěšné a jak jejich metoda je správná. O udržení tohoto přesvědčení v lidu sudetských Němců nyní v první řadě běží. A naši poslanci a žurnalisté nesmí aspoň tyto úspěchy poslancům S. H. P. usnadňovat. V politice je často důležitější vědět, jak projevy poslanců na voliče působí, než co tyto poslanci opravdu pro voliče dokázali. A nesmíme zapomínati, že naši Němci mají dnes obzvláště zbystřený sluch, že dobře rozumí pouhým náznakům a dovedou znamenitě čísti mezi řádky. V tom prece máme určité zkušenosti.

Dr. J. L.

Ludák nám píše

I. Bratislava, 13. VII. 1935.

Vážený pán redaktor!

Pán Fr. Loubal v poslednom čísle Prítomnosti píše, že schvaluje postup vládnej väčšiny: nepribrať Ludákov do vlády, pokiaľ títo nezmúdrejú.

Je to taktika veru veľmi pomýlená, lebo veď pestuje se tak už 16 rokov, a výsledok?! Verte mi, pane redaktore, že každú opozičnú stranu by bolo treba občas do koalície pribrať, aby i tí druhí voličia videli, čo jejich vodcovia dokážu a či sú hodni jejich dôvery. Mám zato, že keby Hitlera v Nemecku pripustili boli do koalície, keď nemal ešte väčšinu hlasov za sebou, nebol by mohol svojou prácou získať 90% hlasov terajšieho Nemecka, lebo práca není demagogia, ktorá sa dnes tak vypláca v „nešťastnom“ straníckom boji.

Česi nemôžu si dovoliť prestýžnú politiku vnútornú, lebo sú v menšine. Tým menej však pre zahraničie, ktoré na nás šilhá a praje si práve toho, pánom Loubalom odporúčaného, nedorozumenia, aby nás válka zastihla rozoštvaných a proti sebe bojujúcich. Varujeme p. Loubala od podobných myšlienok. Politiku, ktorá sa 16 rokov neosvedčila, treba zameniť. A to včas, kým není válka, lebo bude s nami, ako so Svätoplukovými prútmi! —

II.

Slovenskú otázku nemožno liečiť od hlavy. Tú treba od žalúdka začať!! Všetká nenávisť proti Čechom pochodí na Slovensku od žalúdka Slovákov. Veríme, že Čechom je ťažko teraz prepúšťať miesta na Slovensku Slovákom, ale v záujme štátu musia preca i životy obetovať. Chceme len percentuálne zastúpenie v celom štáte, teda spravodlivosť. Chceme i do Čiech a na Moravu, aby sme si dobrý ľud Váš obľúbiť mohli.

Buď je tento štát opravdu spoločný nás všetkých Čechov a Slovákov, a vtedy žiadame Slovákov posieľať aj do Čiech a na Moravu, aby sme sa miešali a poznali; alebo tu majú Česi privilegia, ako dosiaľ, vtedy autonómia je nezbytnou vecou, lebo ináč Slovákov bude jedno či hladuje pod panstvom brata Čecha, brata Poliaka, alebo švagra Maďara. Bude ku všetkému apatický! A dostane ho ten najsilnejší pod ruku, ktorému tiež bude rezignovane slúžiť. —

Preto dosť už stranického boja, stojíme pred válkou o našu kožu!

Ludák.

Kandidatura poslance Hatiny na Lounsku

Vážený pane redaktore!

V predminulém čísle uverejnila „Prítomnosť“ dopis, v němž se nepodepsaný pisatel obírá některými příčinami neúspěchu vládních stran v posledních volbách. Pokud jde o neúspěch československé strany národně socialistické autor dopisu uvádí mezi jiným také příklad župy lounské a praví: „Kdo jest trochu zasvěcen do zákulisí tedy ví, že ve zmíněné župě utrpěla československá strana národně socialistická ztráty jenom proto, že této župě byl kandidát (poslanec Hatina) přímo vnučen a výsledek toho se pak dostavil.“

Toto tvrzení o příčině ztrát na jmenované župě neodpovídá pravdě.

Ústřední výkonný výbor strany v Praze na lounskou župu žádného kandidáta nevnucoval, neboť župní výkonný výbor v Lounech ve smyslu organizačního řádu strany o kandidátech rozhodoval úplně svobodně a bez přítomnosti delegáta z pražského vedení strany. Usnesl se spontánně a bez debaty, aby za vedoucího kandidáta byl celostátním zastupitelstvu strany navržen dosavadní poslanec Alois Hatina. Zastupitelstvo strany za účasti 640 delegátů jednomyslně usnesení župního výkonného výboru v Lounech schválilo. Tak jako v Lounech nepadlo jediného slova protestu proti Hatinově kandidatuře, nebylo tomu ani na celostátním zastupitelstvu v Praze.

Župní výkonný výbor

českoslov. strany národně socialistické
pro VI. župu v Lounech

DOM **DOPISNÍ PAPIR**
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17